Waterschap
Aa en Maas

Bestuursverslag II
t/m juli 2017

Status	: Definitief
Kenmerk	: Bestuursverslag II 2017
Datum	: 09-10-2017
Samengesteld door	: Programmamanager / Informatiestaf
Vastgesteld door	: Dagelijks Bestuur
Paraaf	:

Inhoudsopgave

1 ALGEMEEN 5
1.1 Inleiding 5
1.2 Opbouw Bestuursverslag 6
1.3 Leeswijzer 6

2 VEILIG EN BEWOONBAAR BEHEERGEBIED 7
2.1 Doelstellingen 7
2.2 Prestaties en activiteiten 7
2.3 Input Begroting 2017 11

3 VOLDOENDE WATER EN ROBUUST WATERSYSTEEM 13
3.1 Doelstellingen 13
3.2 Prestaties en activiteiten 13
3.3 Input Begroting 2017 17

4 GEZOND EN NATUURLIJK WATER 19
4.1 Doelstellingen 19
4.2 Prestaties en activiteiten 20
4.3 Input Begroting 2017 24

5 SCHOON WATER 27
5.1 Doelstellingen 27
5.2 Prestaties en activiteiten 28
5.3 Input Begroting 2017 31

6 WATER IN BEBOUWD GEBIED 35
6.1 Doelstellingen 35
6.2 Prestaties en activiteiten 35

7 LEVEREN EN ORGANISEREN VAN MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE 39
7.1 Prestaties en activiteiten 39
7.2 Input Begroting 2017 44

8 FINANCIËLE TOELICHTING 45
8.1 Inleiding 45
8.2 Prognose van het begrotingsresultaat naar kostensoorten 45
8.3 Lasten 46
8.4 Baten 48
8.5 Weerstandsvermogen 49
8.6 Treasuryparagraaf / liquiditeitsprognose 53
8.7 Verbonden partijen 55
8.8 Investeringen 57
8.8.1 Investeringen met kredietoverschrijdingen 57

Bijlage 1 Investeringsoverzicht 2017 59

Bijlage 2 Toelichting prestatietabellen 61

Bijlage 3 Risico’s die doorlopen in 2017 63

Voorstel en Besluit 67

1 ALGEMEEN

1.1 Inleiding

Hierbij bieden wij u het Bestuursverslag over de periode januari t/m juli 2017 aan. In het Bestuursverslag leggen we tussentijds verantwoording af over de eerste 7 maanden van 2017, waarbij vanuit voortschrijdend inzicht gerapporteerd wordt, rekening houdend met het 1e Bestuursverslag tot en met maart.
Het Bestuursverslag is gebaseerd op de programma's zoals verwoord in de Programmabegroting 2017.

Conclusie
In de eerste helft van 2017 is de Midterm Review van het Bestuursakkoord 2015 – 2019 opgesteld. In de Midterm Review zijn acties opgenomen om de realisatie van maatregelen die nu wat stagneren (vooral rond natuurdoelen) weer vlot te trekken. Bovendien is geconstateerd dat er sinds 2015 enkele ontwikkelingen zijn die leiden tot een extra opgave voor Aa en Maas. Het betreft vooral de ontwikkelingen rond klimaatadaptatie, waterkwaliteit en duurzaamheid. In het kader van de Voorjaarsnota is besloten om actief met die extra opgaven aan de gang te gaan. Hoe we dit doen is uitgewerkt in de strategie 'Weer, een uitdaging' (klimaat) en de afvalwaterstrategie. In de tweede helft van 2017 volgt nog een uitwerking van de aanpak van de waterkwaliteit samen met de landbouw en een uitwerking van onze koers op het vlak van duurzaamheid.
De bijgestelde koers naar aanleiding van de Midterm Review heeft in 2017 nog maar beperkte financiële gevolgen. Hij heeft wel impact op het werk van veel waterschappers. Bij de diverse programma's wordt hier nader op ingegaan.

Bovenstaande ontwikkelingen zijn meegenomen in de eindejaarsverwachting. Naast diverse over- en onderschrijdingen die elkaar compenseren zijn er enkele overschrijdingen waarvoor een begrotingswijziging wordt voorgesteld.
De overschrijdingen waarvoor een begrotingswijziging wordt voorgesteld zijn hogere lasten ten behoeve van onderhoud aan keringen, hogere lasten ten gevolge van ontwikkelingen bij de SNB, een niet-begrote anti-afhaaksubsidie en een boete groen gas.
Tevens zijn er lagere opbrengsten door de voortijdige beëindiging van de Switch Transaction. Het totale verwachte exploitatieresultaat bedraagt - €3.212.000 ten opzichte van de begroting. Voor dit bedrag wordt een begrotingswijziging voorgesteld.

Begrotingsrechtmatigheid
Het dagelijks bestuur is in het kader van begrotingsrechtmatigheid bevoegd om de nettolasten van een programma, met 10% tot een maximum van € 1,0 miljoen, te overschrijden zonder dat hier vooraf toestemming voor nodig is van het Algemeen Bestuur. Hierbij rekening houdend dat de middelen inzet past binnen het vastgestelde beleid en de ruimte gevonden kan worden binnen de totale budgetten van watersysteembeheer respectievelijk zuiveringsbeheer.
Afgezien van de voorgestelde begrotingswijziging, vallen de onder- en overschrijdingen binnen dit vastgesteld beleid per programma.

1.2 Opbouw Bestuursverslag

De opbouw van het Bestuursverslag begint met een toelichting op de vier primaire programma's. Per programma worden de afwijkingen ten opzichte van de begroting en eventuele bijzonderheden toegelicht. Per programma is een tabel met prestaties gepresenteerd. Dit geldt ook voor hoofdstuk 6, water in bebouwd gebied. Water in bebouwd gebied omvat onderwerpen uit alle programma's en is daarom apart gepresenteerd.

Vervolgens wordt er in hoofdstuk 7 nader ingegaan op het waterschap als organisatie van maatschappelijke meerwaarde. Na de toelichting op de programma's volgt de financiële toelichting waarin de stand van zaken tot en met juli wordt toegelicht en een prognose wordt gegeven van het begrotingsresultaat naar kostensoorten.

Een totaaloverzicht met betrekking tot de stand van zaken van de investeringen is opgenomen in paragraaf 8.8.

1.3 Leeswijzer

Dit overzicht dient als hulpmiddel voor een gerichte behandeling van het bestuursverslag in de commissievergaderingen.

Hoofd-stuk	Omschrijving	Blz.	Cie AFZ	Cie EB	Cie WB
1	ALGEMEEN	5	X	X	X
2	VEILIG EN BEWOONBAAR BEHEERGEBIED	7			X
3	VOLDOENDE WATER EN ROBUUST WATERSYSTEEM	13			X
5	GEZOND EN NATUURLIJK WATER	19			X
4	SCHOON WATER	27		X	
6	WATER IN BEBOUWD GEBIED	35	X	X	X
7	LEVEREN EN ORGANISEREN VAN MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE	39	X		
8	FINANCIËLE TOELICHTING	45	X	X	X
	Bijlage 1 Investeringsoverzicht 2017	59	X	X	X
	Bijlage 2 Toelichting prestatietabellen	61	X	X	X
	Bijlage 2 Risico's die doorlopen in 2017	63	X	X	X
	Voorstel en Besluit	67	X	X	X

2 VEILIG EN BEWOONBAAR BEHEERGEBIED

Dit hoofdstuk gaat in op alle activiteiten van het waterschap gericht op het beschermen van ons gebied en onze inwoners tegen overstromingen vanuit de Maas en vanuit ons regionale watersysteem. Ook het zo goed en snel mogelijk afhandelen van watersysteem gerelateerde calamiteiten wordt hiertoe gerekend.

2.1 Doelstellingen

De doelstellingen binnen het programma Veilig en Bewoonbaar zijn:

- Het beheergebied is veilig tegen overstromingen vanuit de Maas;
- Het gebied is voldoende beschermd tegen wateroverlast.

Concreet vertaalt zich dit naar een opgave om ervoor te zorgen dat:

- Primaire waterkeringen aan de normen voldoen in 2050;
- Regionale keringen uiterlijk in 2018 aan de normen voldoen;
- Het hele gebied in 2021 aan de normen voor wateroverlast voldoet.

2.2 Prestaties en activiteiten

In onderstaande tabel zijn de huidige inzichten in realisatie en geplande prestaties geconfronteerd met die in de Programmabegroting 2017.

Tabel 1: Realisatie en prognose 2017

			2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal 2021	Doel 2021	Na 2021	Eenheid
Veilig en Bewoonbaar beheergebied					**Prestatie planning**							
Investeringsprojecten	**nr. PJB**	**Peildatum**		**Begrotingsjaar**	**Meerjaren prognose**							
Toetsing primaire keringen		*Begroting 2017*		110					110	110		
		Bestuursverslag 2	**-**	**110**					**110**	**110**		**km**
Verbeteren regionale keringen		*Begroting 2017*	3									
		Bestuursverslag 2	**2,8**	**0,2**					**3**	**3**		**km**
Verbeteren regionale keringen	*32*			*0,2*								
Voorkomen wateroverlast		*Begroting 2017*		200	25	5	97	93	420	420		
		Bestuursverslag 2	**-**	**155**	**25**	**51**	**97**	**108**	**436**	**420**		**ha**
Uitvoeringsprogramma normen wateroverlast	*209*			*105,5*								
Dynamisch beekdal fase 3,4, en 6	*13*		-	*50*								
Oplossen knelpunten stedelijk gebied		*Begroting 2017*	1	2		2			5	-		
		Bestuursverslag 2	**1**		**2**	**2**			**5**	**-**		**Stuks**
Ei van Drunen	*36*		-		*2*							

Veilig en Bewoonbaar beheergebied	
Verkenningen en beleid voor 2017	
Veiligheidsoordeel Ravenstein-Lith	Opstellen
Plan van aanpak verkenning en start verkenning Ravenstein Lith	Opstellen
Plan van aanpak implementatie nieuw waterveiligheidsbeleid	Implementatie
Plan van aanpak verbetering kunstwerken regionale keringen	Opstellen
Evacuatiestrategie 's-Hertogenbosch	Opstellen
Invulling activiteiten evaluatie wateroverlast	Uitvoeren
Watak	Opstellen

Kaartweergave van de gerealiseerde /geplande prestaties van 2017

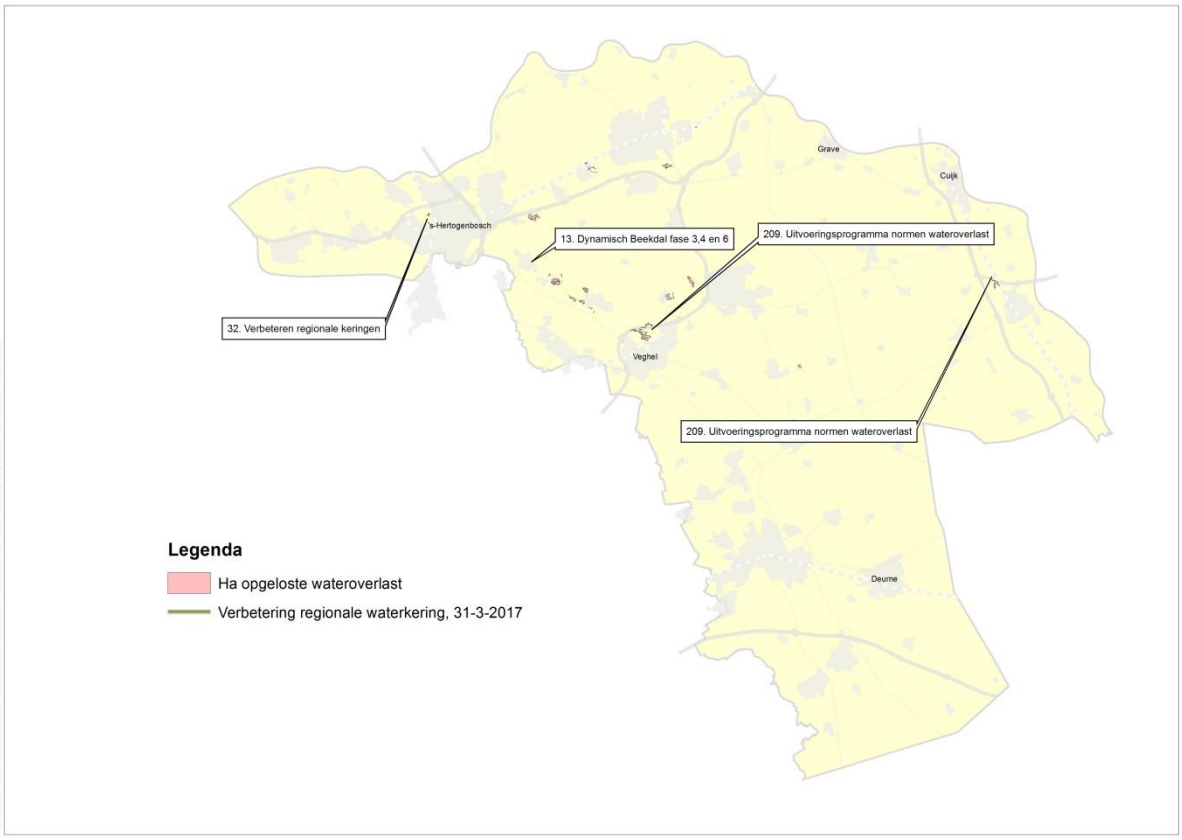

Toelichting kaart:
In 2017 worden de volgende projecten prestaties gerealiseerd ten behoeve van het programma Veilig en Bewoonbaar Beheergebied:

- 13. Dynamisch Beekdal (waterberging)
- 32. Verbeteren regionale keringen
- 209. 2e Uitvoeringsprogramma normen wateroverlast

<u>Voortgang beleidsontwikkeling</u>

Nieuwe normering primaire waterkeringen, Beoordeling, HWBP en HWBP-verkenning
Inmiddels is per 1 januari de nieuwe normering wettelijk vastgelegd. Het normtraject Ravenstein – Lith is beoordeeld en de goedkeuring hiervoor is verkregen van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Op basis van deze goedkeuring en het plan van aanpak voor Ravenstein – Lith is de HWBP-beschikking (Hoogwaterbeschermingsprogramma) aangevraagd. Door het AB is een investeringskrediet ten behoeve van de verkenning voor Ravenstein – Lith beschikbaar gesteld. In 2017 vindt er een uitbreiding van de formatie met 5 fte voor Ravenstein-Lith (90% gesubsidieerd vanuit HWBP) plaats.
Voor Ravenstein-Lith en Cuijk-Ravenstein is het bepalen van de waterveiligheidsopgave gestart. Verder is ook begonnen met de veiligheidsbeoordeling van Cuijk – Ravenstein. Beiden zullen naar verwachting nog dit jaar worden afgerond.

Extra verwachte kosten voor beheer en onderhoud Keringen.
Ten behoeve van de Voorjaarsnota 2018 is in beeld gebracht welke financiële middelen nodig zijn om primaire keringen in overeenstemming met de zorgplicht (ILT) en regionale keringen in overeenstemming met de afspraken met Provincie Noord-Brabant. Op basis van de laatste inschattingen

bedraagt de financiële impact voor 2017 € 300.000. De kostenoverschrijding hangt met name samen met het uitvoeren van werkzaamheden om onvolkomenheden die naar voren zijn gekomen uit inspecties te herstellen.

'Weer, een uitdaging!'
In de programmabegroting 2017 is aangekondigd dat er naar verwachting in 2017 extra activiteiten/maatregelen nodig zullen zijn naar aanleiding van de wateroverlast in juni 2016. Er was nog geen rekening mee gehouden in de exploitatie, omdat niet duidelijk was om welke activiteiten het zou gaan en welke kosten ermee samen zouden hangen. Inmiddels is de strategiebepaling 'Weer, een uitdaging' uitgewerkt en bestaat er meer inzicht in wat Aa en Maas wil doen (in samenwerking met andere partijen) aan klimaatadaptatie. Deels betreft dit activiteiten voor 2018 en verder. Deze komen terug in de Voorjaarsnota. Een deel van deze activiteiten spelen reeds in 2017, zie onderstaand overzicht. Deze financiële impact van de werkzaamheden worden zoveel mogelijk binnen de begroting opgevangen en zijn meegenomen in de eindejaarsverwachting.

Extra maaibeurten	140.000
Extra meten, monitoren, beter ontsluiten gegevens: Slimmer sturen	180.000
Klimaataanpak met regio's / rainproof	250.000
Gebiedsproces 'Weer een uitdaging'	75.000

In het kader van 'Weer een uitdaging' is een aantal 'weerdialogen' gestart. Deze zijn gericht op het samen met andere partijen (overheden, maar ook 'burgers, boeren en buitenlui') aanpakken van de klimaateffecten in Oost-Brabant. In het voorjaar zijn samen met St. Anthonis, Oss en Someren weerdialogen gestart. Deze hangen samen met andere lopende processen in het gebied zoals GGOR of de aanpak van specifieke knelpunten n.a.v. de wateroverlast 2016.

In het AB van 10 februari is een begrotingswijziging inzake afhandeling schadeclaims goedgekeurd. Met betrekking tot investeringen vanuit 'Weer, een uitdaging!' is in het AB van 7 april een budget van € 700.000 vrij gegeven voor de aanpak van wateroverlast op 5 kritieke locaties. Een van deze locaties (De Breemortelweg) is al uitgevoerd.

Meerlaagsveiligheid
Meerlaagsveiligheid is het concept waarbij de lagen preventie (1), ruimtelijke inrichting (2) en rampenbestrijding (3) bijdragen aan de totale veiligheid tegen overstromingen. Naast de verbetering van de dijken worden de risico's ook verminderd door de gevolgen te beperken. Gevolgen kunnen beperkt worden door een duurzame ruimtelijke inrichting en een betere organisatorische voorbereiding op een mogelijke overstroming.
Het waterschap heeft het beeldmateriaal van een zestal doorbraakscenario's van de keringen voor de directe omgeving van 's-Hertogenbosch aan de veiligheidsregio Brabant Noord beschikbaar gesteld. Op basis hiervan gaan de diensten van de veiligheidsregio samen met haar netwerkpartners (waaronder het waterschap) in de komende jaren (2017-2020) verder met het uitwerken van draaiboeken voor de bijbehorende evacuaties.

Het onderzoek naar meerlaagse veiligheid voor kleine dijkringen (Keent en Groeningen) wordt mede gebaseerd op de uitkomsten van de geoptimaliseerde VKS (voorkeursstrategie) Maas. Het onderzoek zal als gevolg van vertraging bij de studie voor de optimalisatie van de VKS pas medio 2018 vervolgd kunnen worden.

Implementatie Nieuw Waterveiligheidsbeleid
Eind 2014 is de Deltabeslissing verankerd in de partiële herziening van het NWP. Dit nieuwe veiligheidsbeleid heeft grote consequenties voor de processen en producten 'waterveiligheid' van

het waterschap. Het nieuwe waterveiligheidsbeleid is gebaseerd op de overstromingsrisico-benadering en vraagt ook een forse kennisontwikkeling van de waterschapmedewerkers ook o.a. voor het beheer en onderhoud. In 2017 wordt een plan van aanpak voor de implementatie van het nieuwe waterveiligheidsbeleid voor beheer en onderhoud opgesteld.

Rijkstoezicht Zorgplicht primaire waterkeringen
Per 1-1-2014 is het algemene toezicht op de primaire waterkeringen opgedragen aan het Rijk, de Inspectie Leefomgeving & Transport (ILT). Op basis van het ***Kader zorgplicht*** beoordeelt de inspectie de borging van activiteiten voor de primaire keringentaak door het waterschap. Op basis hiervan heeft de ILT eind 2015 geoordeeld over de uitvoering van de beheertaak en de ontwikkelopgave van het waterschap. Aan de hand hiervan heeft Aa en Maas in 2016 een verbeterplan opgesteld dat in 2017 wordt uitgevoerd. Een hernieuwde inspectie is voorzien in 2017/2018 met 0-meting en kwaliteitseisen.

Regionale keringen (plan van aanpak verbetering kunstwerken)
Bescherming tegen overstromingen vanuit het regionale systeem wordt onder meer geboden door regionale keringen. In 2014 en 2015 zijn deze keringen en de kunstwerken gedetailleerd getoetst. Hieruit bleek dat nog 3 km verbetering behoeft. De verbeteringen aan de keringen kwamen eind 2016 grotendeels gereed. Een klein traject is begin 2017 nog verbeterd.
Het onderzoek naar de kunstwerken is afgerond. Vervolgens wordt nog in 2017 een plan van aanpak opgesteld voor de noodzakelijke verbeteringen aan de kunstwerken.

Wateroverlast
In de Voortgangsrapportage watersysteem Aa en Maas van 30 januari 2017 is aangegeven dat circa 460 ha van het beheergebied van Aa en Maas niet voldoet aan de normen voor wateroverlast. Van de daadwerkelijke knelpunten wordt in 2017 circa 105 ha aangepakt in het kader van het Tweede Uitvoeringsprogramma Wateroverlast dat in december 2016 is vastgesteld en ca 50 ha in het kader van het project Dynamisch Beekdal. Daarnaast worden binnen Dynamisch Beekdal in 2017 ook nog twee waterbergingsgebieden gerealiseerd(ca 53 ha).
De wateroverlast in juni 2016 is geëvalueerd. Hieruit zijn extra maatregelen om het beheergebied van Aa en Maas beter te beschermen tegen wateroverlast. Hiervoor is in september 2016 245.000 Euro en in april 2017 700.000 Euro ter beschikking gesteld. De betreffende maatregelen zijn (groten)deels in 2017 uitgevoerd.
De eerste voorbereidingen zijn getroffen voor een nieuwe toetsing aan de normen voor wateroverlast in 2018. Daarbij worden de nieuwste klimaatinzichten (meer neerslag en zomerbuien) betrokken. Naast het toetsen aan de normen voor wateroverlast vanuit het watersysteem (wel /niet goed) zal breder worden gekeken naar de robuustheid van het systeem.
In 2017 is verder gewerkt aan een nieuw Waterakkoord met Rijkswaterstaat (WATAK). De planning van de maatregelen uit het WATAK is mede afhankelijk van de voortgang rond het vergroten van de wateraanvoercapaciteit van de Noordervaart.

2.3 Input Begroting 2017

Investeringen

Figuur 1: vergelijk bruto investeringen (€ 1.000)*

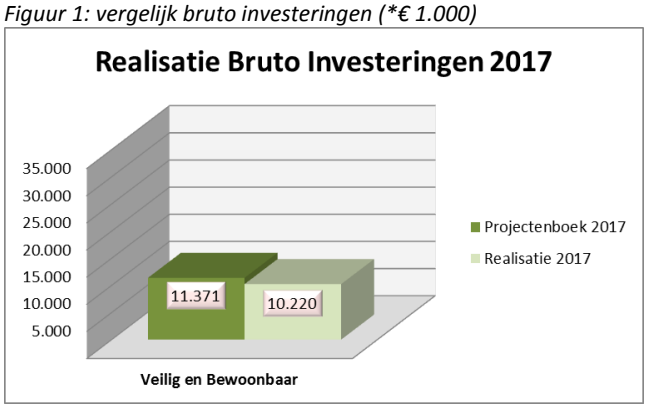

De realisatie tot en met juli wordt betreft voornamelijk de volgende investeringsprojecten; HWBP-bijdrage, Ravenstein-Lith, Dynamisch Beekdal en Blauwe Poort Laarbeek.

Exploitatie

Tabel 2: Exploitatie (€ 1.000)*[1]

INPUT-VERANTWOORDING *(bedragen * € 1.000)*			
Omschrijving	**Begroting 2017**	**Realisatie 2017**	**Totaal vs budget (%)**
totaal lasten	**11.642**	**4.433**	**38%**
totaal baten	**200**	**176**	**88%**
saldo lasten en baten	**11.441**	**4.257**	**37%**

De realisatie van de lasten omvat voornamelijk aanleg, verwerving en onderhoud van de primaire waterkering en muskusrattenbestrijding en lasten betreffende afhandeling schadeclaims.

Zoals in paragraaf 2.2 besproken wordt er binnen dit programma wordt een overschrijding verwacht, omdat de primaire in overeenstemming met de zorgplicht (ILT) en regionale keringen in overeenstemming met de afspraken met de Provincie Noord-Brabant gebracht moeten worden. Op basis van de laatste inschattingen bedraagt de overschrijding voor 2017 € 300.000.

De realisatie van de baten betreffen de omgevingswet en een Stowabijdrage.

[1] Er is een relatief laag realisatiepercentage bij de programma's, ten opzichte van de begroting omdat de kosten ten behoeve van de ondersteuning nog niet verdeeld zijn naar de programma's. Deze kosten zijn opgenomen in hoofdstuk 8 (realisatie naar kostensoorten).

3 VOLDOENDE WATER EN ROBUUST WATERSYSTEEM

Deze paragraaf gaat over het zorgen voor een adequate en duurzame watervoorziening voor de diverse gebruiksfuncties in hun onderlinge samenhang. Waterschap Aa en Maas doet dit door het optimale peil en debiet na te streven in beken, kanalen, sloten én in de ondergrond (voorraadbeheer). Aa en Maas wil voldoende zijn opgewassen tegen weersextremen door te blijven werken aan een robuust en veerkrachtig watersysteem als onderlegger voor een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting en landgebruik. Het waterschap maakt afspraken over het Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) met de omgeving en stemt de inrichting en het beheer van het watersysteem hierop af.

3.1 Doelstellingen

De doelstellingen binnen het programma Voldoende Water en Robuust Watersysteem zijn:

- In stand houden van het watersysteem.
  Beheer en onderhoud van het watersysteem heeft als doel om de afgesproken omstandigheden voor alle gebruiksfuncties en waterdoelen te realiseren;
- Robuust en veerkrachtig watersysteem.
  Het waterschap realiseert een gezond, robuust en veerkrachtig watersysteem: een systeem dat kan omgaan met de gevolgen van klimaatverandering (piekbuien en extreme droogte) en dat flexibel kan worden ingezet om voldoende water voor verschillende functies te leveren;
- Transparantie en draagvlak voor inrichting en beheer.
  Waterschap Aa en Maas maakt afspraken over het Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) met de omgeving en stemt inrichting en beheer van het watersysteem hierop af.

Concreet vertaalt zich dit naar een opgave om te zorgen voor:

- Hydrologisch herstel in de Natura2000 gebieden en in de Natte Natuurparels;
- Een optimalisatieslag in de waterhuishouding via GGOR-landbouwprojecten en (streef)peilbesluiten;
- Realiseren van maatregelen uit het Werkprogramma DHZ (Deltaplan Hoge Zandgronden), waaronder uitbreiding en optimalisatie van de aanvoer via de Noordervaart;
- Implementatie van het beleid voor grondwaterberegening;
- Verder optimaliseren van beheer en onderhoud, inspelend op meer technologische ontwikkelingen en klimaatverandering.

3.2 Prestaties en activiteiten

In onderstaande tabel zijn de huidige inzichten in realisatie en geplande prestaties geconfronteerd met die in de Programmabegroting 2017.

Tabel 3: Realisatie en prognose 2017

			2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal 2021	Doel 2021	Na 2022	Eenheid
Veilig en Bewoonbaar beheergebied				**Prestatie planning**								
Investeringsprojecten	**nr. PJB**	**Peildatum**		**Begrotingsjaar**	**Meerjaren prognose**							
Natura 2000		*Begroting 2017*		300	753			220	1273	2250	1520	**ha**
		Bestuursverslag 2	**150**	**150**	**753**			**1033**	**2086**	**2250**	**810**	
Moerputten Vlijmens Ven	*44*			*150*								
Natte Natuurparels		*Begroting 2017*				135	43	285	463	1000		**ha**
		Bestuursverslag 2				**134**	**43**	**285**	**462**	**1000**		
Overige EHS (bv Maashorst, Raamvallei)	**7**	*Begroting 2017*		**500**			147	4597	5244	5000	37	**ha**
		Bestuursverslag 2					**147**	**5928**	**6075**	**5000**	**187**	
Wijstherstel		*Begroting 2017*								83		**ha**
		Bestuursverslag 2								**83**		
GGOR landbouw (waterconservering)*		*Begroting 2017*		7500	7000		10500	34000	59000	61000		**ha**
		Bestuursverslag 2	**3500**	**4000**	**7000**		**2500**	**41000**	**58000**	**61000**		
GGOR Leijgraaf	*50*			*4000*								
Wegwerken baggerachterstand **	*53*	*Begroting 2017*	83	83	83	83	83	83	498	500		**km**
	53	*Bestuursverslag 2*	**83**	**83**	**83**	**83**	**83**	**83**	**498**	**500**		
Verbreden te krappe profielen***		*Begroting 2017*		10	20	20	20	20	90	167		**km**
		Bestuursverslag 2		**10**	**20**	**20**	**20**	**20**	**90**	**167**		
Onderhoud kunstwerken		*Begroting 2017*	205	205	205	205	205	205	205	205	205	**stuks/jaar**
		Bestuursverslag 2	**205**	**205**	**205**	**205**	**205**	**205**	**205**	**205**	**205**	
Inspectie kunstwerken		*Begroting 2017*	6	12	15	15	15	15	15		15	**stuks/jaar**
		Bestuursverslag 2	**18**	**1**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**		**15**	
Vervangen stuwen Peelkanaal	*58*				*10*							
Renovatie Bovenlandse Sluis	*55*			*1*								

** Binnen GGOR trajecten worden vaak meerdere opgaven gecombineerd. De hier genoemde ha's zijn alleen gerelateerd aan de GGOR Landbouw zelf exclusief eventuele andere opgaven.*

*** Aan het wegwerken van baggerachterstanden wordt gewerkt conform de aanpak cyclisch groot onderhoud. Bij de programmabegroting 2017 wordt het aantal te realiseren aantal km's ook opgenomen in de tabel.*

**** De vermelde km's voor het aanpakken van te krappe profielen betreft een eerste aanname. Door het verwijderen van krappe duikers en nog nader te bepalen maatregelen die volgen uit de evaluatie wateroverlast zullen deze km's naar verwachting toenemen.*

Voldoende Water en Robuust Watersysteem	
Verkenningen en beleid voor 2017	
Nota peilbeheer	Implementatie
Beregeningsbeleid	
Keur	
Wijzer onderhoud	Uitvoeren
Online informatiesysteem	Uitbreiden
Klimaat adaptatie (DHZ)	Uitvoeren
Regionale verdringingsreeks	Opstellen
Wateraanvoerstrategie	Verkennen

Kaartweergave van de gerealiseerde /geplande prestaties van 2017

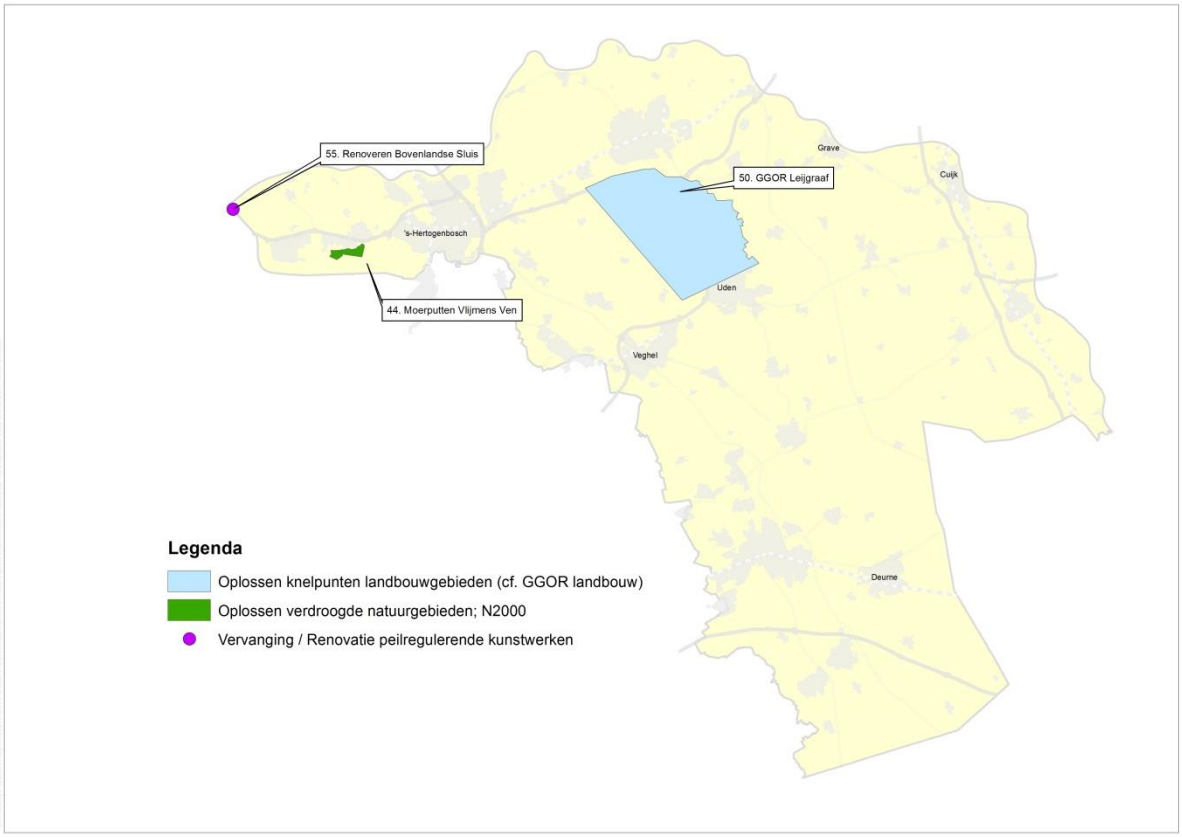

Toelichting kaart:
In 2017 worden de volgende projecten en prestaties gerealiseerd ten behoeve van het programma Voldoende Water en Robuust Watersysteem:

- 50. GGOR Leijgraaf (uitvoering laatste maatregelen);
- 55. Renoveren Bovenlandsche Sluis
- 44. Moerputten Vlijmens Ven;
- 59. Optimaliseren Krooshek Diepenhoekse Loop.

Toelichting prestaties/afwijkingen

Natura 2000
De realisatie van Natura 2000 valt lager uit dan in de Programmabegroting 2017 was voorzien, omdat 150 ha (Groote Peel) uiteindelijk al vorig jaar is gerealiseerd. Daarmee is de realisatie van dit jaar verminderd.

GGOR landbouw
Voor GGOR landbouw geldt dezelfde argumentatie. De realisatie van GGOR landbouw valt lager uit, omdat Groote Peel uiteindelijk toch nog vorig jaar is gerealiseerd. Dat was bij het opstellen van de Programmabegroting 2017 nog niet voorzien.

Vervanging/renovatie kunstwerken
De prestaties van het aantal te vervangen/renoveren kunstwerken valt lager uit dan in de Programmabegroting was begroot. Dit komt vooral doordat het project Vervangen Stuwen Peelkanaal (10 stuks) vertraging heeft opgelopen, omdat een meer uitgebreide procedure van de omgevingsvergunning van toepassing bleek volgens de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. De opleverdatum is daardoor naar 2018 verplaatst.

Maaibestekken
In 2017 zijn de contracten voor het regulier onderhoud waterlopen opnieuw Europees aanbesteed. Voor een aantal contracten zijn nieuwe aannemers geselecteerd waarmee in de eerste maanden van 2017 opstartproblemen zijn ontstaan. Met extra maatregelen van aannemers en het waterschap is getracht om de hinder voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken. We zijn in nauw contact met de aannemers om de geplande werkzaamheden in het najaar in alle contracten goed te laten verlopen

Overige EHS
De oorspronkelijk in 2017 geplande prestatie van 500 ha overige EHS, die viel onder Peelse Loop Zwarte Aa, zal worden meegenomen in het project GGOR Gemert-Bakel. De realisatie schuift daarmee naar achteren naar het eind van de planperiode (2021).

Voortgang beleidsontwikkeling

In stand houden watersysteem
De afgelopen jaren zijn onder andere met het vaststellen van peilbesluiten en het vaststellen van de legger en het beheerregister de afspraken met belanghebbenden vastgelegd. Om de naleving van afspraken op transparante wijze te realiseren, wordt het beheer en onderhoud op planmatige wijze uitgevoerd. Richtinggevend hierin is het Beheerplan Watersysteem dat in 2015 is geactualiseerd en verbeterd. Daarbij is zeggen wat je doet en doen wat je zegt voor deze werkzaamheden doorslaggevend. Het waterschap werkt veilig, behandelt iedere belanghebbende gelijkwaardig, draagt zoveel mogelijk bij aan waterkwaliteit en ecologie en doet dat tegen acceptabele kosten.

Naast het reguliere beheer en onderhoud pakken we de volgende activiteiten in 2017 op:

- Het waterschap ontsluit steeds meer informatie en laat zien wat het doet. Dit gebeurt door het online informatiesysteem over grondwater en weersverwachting uit te breiden met informatie over oppervlaktewaterpeilen en een maaikaart. Het online informatiesysteem is raadpleegbaar en wordt verbeterd op basis van feedback van gebruikers.;
- 2017 is het 2e jaar van de uitvoering van Wijzer Onderhoud, met als doel dat de komende jaren het onderhoud van de waterlopen, veiliger en gelijkwaardiger wordt, een grotere bijdrage levert aan de waterdoelen en de kosten voor beheer en onderhoud acceptabel blijven.
- De komende jaren zal beheer en onderhoud in toenemende mate ook worden ingezet voor doelbereik van onze KRW opgaven. Zo zal de aanpak van krappe waterlopen waar mogelijk gekoppeld worden aan onze inrichtingsopgaven. Aanvullend hierop zullen beheerproeven worden uitgevoerd met als doel de maaifrequentie te verlagen.

Calamiteit

Het voorjaar van 2017 was behoorlijk droog. In juni is het waterschap opgeschaald om de droogte nauwlettend te monitoren en waar mogelijk maatregelen te treffen, zoals een onttrekkingsverbod uit oppervlaktewater.

Deltaplan Hoge Zandgronden

Per 1 januari 2016 is het werkprogramma 'Wel goed water geven' in uitvoering. De middelen van het Rijk (Deltafonds) en provincie (PMWP Klimaatadaptatie) dienen als subsidie-inkomsten voor de in het WBP aangekondigde maatregelen: Strategie wateraanvoer, GGOR Landbouw en overige EHS. Dat betekent een grotere ambitie in de GGOR-projecten dan voorheen. Uit de voortgangsrapportage Deltaplan Hoge Zandgronden in 2016 blijkt dat de uitvoering achterblijft op schema. Er is extra capaciteit ingezet om deze uitvoering een extra impuls te geven. Daarnaast zet Aa en Maas in het WBP gereserveerde middelen voor klimaatadaptatie in als cofinanciering voor initiatieven van derden, onder andere via POP3 (landbouw), via klimaatstresstests (bebouwd gebied zo mogelijk in samenhang met landelijk gebied) en uitvoeringsmaatregelen. In het najaar 2017 zullen hiervoor nieuwe kredietvoorstellen worden gedaan, in samenhang met Weer, een uitdaging.

Waterbeschikbaarheid en verdringingsreeks

Onderdeel van het nationale Deltaprogramma Zoetwater is dat provincies en waterschappen de waterbeschikbaarheid in beeld brengen. De provincie Noord-Brabant is in de zomer van 2016 gestart met een uitwerking van de waterbeschikbaarheid. Het waterschap levert hiervoor bouwstenen: GGOR streefpeilbesluiten, strategie wateraanvoer, nieuw beregeningsbeleid, Keur regels.

Verdrogingsbestrijding natte natuurparels

In 2017 gaat de planvorming van de natte natuurparel Hooge Raam als onderdeel van het project Raamvallei door. De kleine natte natuurparel de Berken wordt meegenomen in het beekherstelproject van de Astense Aa.
Voor andere natte natuurparels geldt in afwijking van de programmabegroting dat we waar mogelijk kleine percelen grond aankopen indien zich kansen voordoen. Het waterschap is daarover in gesprek met de provincie en terreinbeheerders met als doel om zo snel mogelijk ook in andere natte natuurparels maatregelen te kunnen treffen.

GGOR Landbouw

De GGOR-projecten worden breed ingestoken. Waar mogelijk worden ook maatregelen getroffen ten behoeve van het voorkomen van wateroverlast, (overige) EHS, klimaatadaptatie, instandhouding en waterkwaliteit.
In 2017 zijn de laatste maatregelen gerealiseerd die zijn afgesproken in het project GGOR - Leijgraaf. Daarnaast zijn of gaan enkele GGOR-projecten in planvorming:

- Biezenloop (jaar 3);
- Snelle, Peelse en Goorloop (jaar 2);
- Odiliapeel, als 1e tranche van het integrale project Raamvallei (jaar 2);
- Aa-dal Zuid, integraal met het beekherstel project Aa-dal Zuid;
- Sint Anthonis – Boxmeer (nieuw).

Strategie en optimalisatie wateraanvoer
Naar aanleiding van de kredietaanvraag voor extra wateraanvoer via de Noordervaart heeft de commissie Watersysteembeheer een extra opiniërende vergadering gehad over de samenhang aanvoer / conservering. Geconstateerd is dat waterconservering moeilijk van de grond komt en daar waar maatregelen worden genomen, het lastig is om het effect te kwantificeren. Zie ook de tekst onder Deltaplan Hoge Zandgronden.

Beleidsontwikkeling beregening, peilbeheer, keur en Wijzer Onderhoud
Het beregeningsbeleid, beleid peilbeheer, Wijzer Onderhoud en de nieuwe Keur zijn recent vastgesteld. Het beregeningsbeleid nadert een belangrijk moment: op 1 januari 2018 is de overgangsperiode van oud naar nieuw beleid ten einde. Het najaar van 2017 staat in het teken van communicatie over de consequenties van die overgang en het voorbereiden van een evaluatie in 2018.

3.3 Input Begroting 2017

Investeringen

Figuur 2: vergelijk bruto investeringen (€ 1.000)*

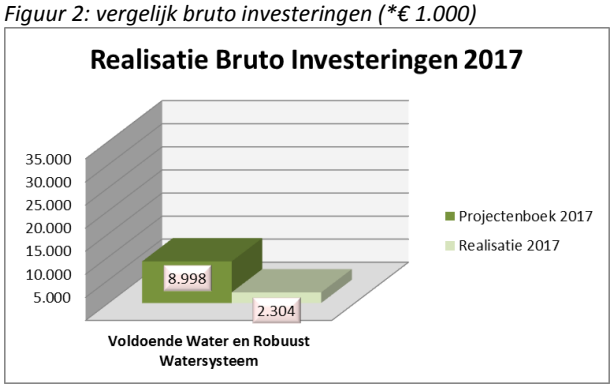

De realisatie tot en met juli wordt voornamelijk veroorzaakt door de GGOR Leijgraaf en het investeringsproject renoveren Bovenlandse Sluis.

Exploitatie

Tabel 4: Exploitatie (€ 1.000)*

INPUT-VERANTWOORDING *(bedragen * € 1.000)*			
Omschrijving	Begroting 2017	Realisatie 2017	Totaal vs budget (%)
totaal lasten	43.114	11.386	26%
totaal baten	421	351	84%
saldo lasten en baten	42.693	11.035	26%

Het saldo van baten en lasten bestaat voornamelijk uit Baggeren en herprofileren van waterlopen, alsmede het onderhoud aan de waterlopen en onderhoud kunstwerken actieve waterbeheersing.

Ondanks opstartproblemen bij de maaibestekken verloopt de realisatie binnen het programma Voldoende Water verloopt nagenoeg conform de Programmabegroting 2017. In deze begroting is geen budget opgenomen voor het verwijderen van grote waternavel, het streven is om dit binnen het huidige budget voor onderhoud waterlopen op te vangen. In 2016 bedroegen de hieraan gerelateerde lasten € 300.000, de verwachting voor 2017 is de helft hiervan. Het huidige tempo bij het wegwerken van achterstanden binnen cyclisch groot onderhoud kan mogelijk zorgen voor een overschrijding op het beschikbare budget.

4 GEZOND EN NATUURLIJK WATER

Dit hoofdstuk gaat in op alle activiteiten van het waterschap die bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen op het gebied van gezond en natuurlijk water.

4.1 Doelstellingen

De doelstelling voor dit programma is:

- Een ecologisch goed functionerend watersysteem

Waterschap Aa en Maas streeft naar oppervlaktewateren die een goede leefomgeving vormen voor planten en dieren, die zich langs en in het water kunnen verplaatsen tussen (natuur)gebieden en waarin het watersysteem voldoet (in 2027) aan de normen voor stoffen en soortensamenstelling. Dit vraagt ook om een goede waterkwaliteit, waarin geen problemen optreden door hoge gehaltes van zware metalen, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten, resistente bacteriën, hormonen etc.

Concreet vertaalt zich dit naar een opgave om te zorgen voor:

- Een verbeterde ecologische waterkwaliteit door beekherstel, EVZ's, natuurvriendelijke oevers en vispassages en aangepast beheer en onderhoud;
- Een verbeterde chemische waterkwaliteit (ook gericht op gezond water voor de mens);
- Mooi en beleefbaar water.

4.2 Prestaties en activiteiten

In onderstaande tabel zijn de huidige inzichten in realisatie en geplande prestaties geconfronteerd met die in de Programmabegroting 2017.

Tabel 5: Realisatie en prognose 2017

			2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal 2021	Doel 2021	Na 2021	Eenheid
Gezond en Natuurlijk Water				**Prestatie planning**								
Investeringsprojecten	**nr. PJB**	**Peildatum**		**Begrotingsjaar**	**Meerjaren prognose**							
Beekherstel*		*Begroting 2017*	10,5	15,3	8	0,6	15	56	104	60	17	km
		Bestuursverslag 2	**9,7**	**15**	**7,2**	**9**	**14**	**44**	**99**	**60**	**15**	
Dynamisch Beekdal	*13*			*5,6*								
Peelse Loop	*83*			*7,2*								
Sang en Goorkens	*9*			*1,3*								
Totaal aanpak Helmond	*81*			*0,8*								
Ecologische verbindingszones*		*Begroting 2017*	8,7	16	14	12	4	41	95	80	13	km
		Bestuursverslag 2	**7,8**	**20,6**	**7,5**	**24**	**6**	**29**	**95**	**80**	**6**	
Dynamisch beekdal	*13*			*5,6*								
Peelse Loop	*83*			*3,9*								
Nieuwe Bosschesloot	*104*			*0,8*								
Totaal aanpak Helmond	*81*			*0,8*								
Sang en Goorkens	*9*			*1,3*								
EVZ Bernheze	*101*			*2,2*								
Drongelens kanaal	*102*			*2,4*								
Munsche Wetering	*103*			*3,4*								
Natuurvriendelijke oevers		*Begroting 2017*	0,6	10	20	20	20	20	90	90		km
		Bestuursverslag 2	**0,6**		**10**	**15**	**30**	**35**	**90**	**90**		
Vispassages*		*Begroting 2017*	6	31	22		9	22	90	80	5	stuks
		Bestuursverslag 2	**4**	**25**	**8**	**19**	**9**	**32**	**97**	**80**	**5**	
Dynamisch Beekdal	*13*			*2*								
Clusterproject vismigratie	*217*		*4*	*11*								
Sang en Goorkens	*9*			*2*								
Peelse Loop	*83*			*10*								
Beekmondingen		*Begroting 2017*	1	1				1	3	2		stuks
		Bestuursverslag 2	**1**	**1**				**1**	**3**	**2**		
Renoveren Bovenlandse Sluis	*55*			*1*								
Recreatie **		*Begroting 2017*	23	13	12	12	12	12	84	12	12	Obj. / jaar
		Bestuursverslag 2	**16**	**28**	**12**	**12**	**12**	**12**	**92**	**12**	**12**	

** De prognoses voor deze maatregelen zijn hetzelfde als die in de commissie watersyteembeheer van 17 maart 2016 zijn gepresenteerd. Voor beekherstel, EVZ en vispassage's zijn de totalen tm 2021 groter dan het doel omdat prestaties uit de vorige planperiode nog in deze planperiode worden afgerond. Voor beekherstel is er ook sprake van een overprogrammering. De ervaring leert dat de realisatie ervan in de praktijk lager uitvalt.*

*** Aan recreatie wordt zowel binnen investeringsprojecten als vanuit exploitatiewerkzaamheden invulling geven. Het aantal werken per jaar kan verschillen maar blijft binnen de vastgestelde financiële kaders.*

Gezond en Natuurlijk Water	
Verkenningen en beleid voor 2017	
Watersysteem analyses	Uitvoeren
Beleidsnota Ecologische Verbindingszones Beleidsnota Visstand- en visserijbeheer Beleidsnota Oeververdediging Beleidsnota Beekherstel	Actualiseren
Toetsingskader Mooi en Beleefbaar water	Uitvoeren
Kennisontwikkeling kleinschalige beheer- en inrichtingsmaatregelen	Uitvoeren
Strategie Landbouw Afvalwaterstrategie - schoon water Waterverdeling - voldoende water	Opstellen
Kennisontwikkeling waterkwaliteit	Uitvoeren
Beïnvloeden en stimuleren aanpak diffuse bronnen	Uitvoeren

Kaartweergave van de gerealiseerde/geplande prestaties van 2017

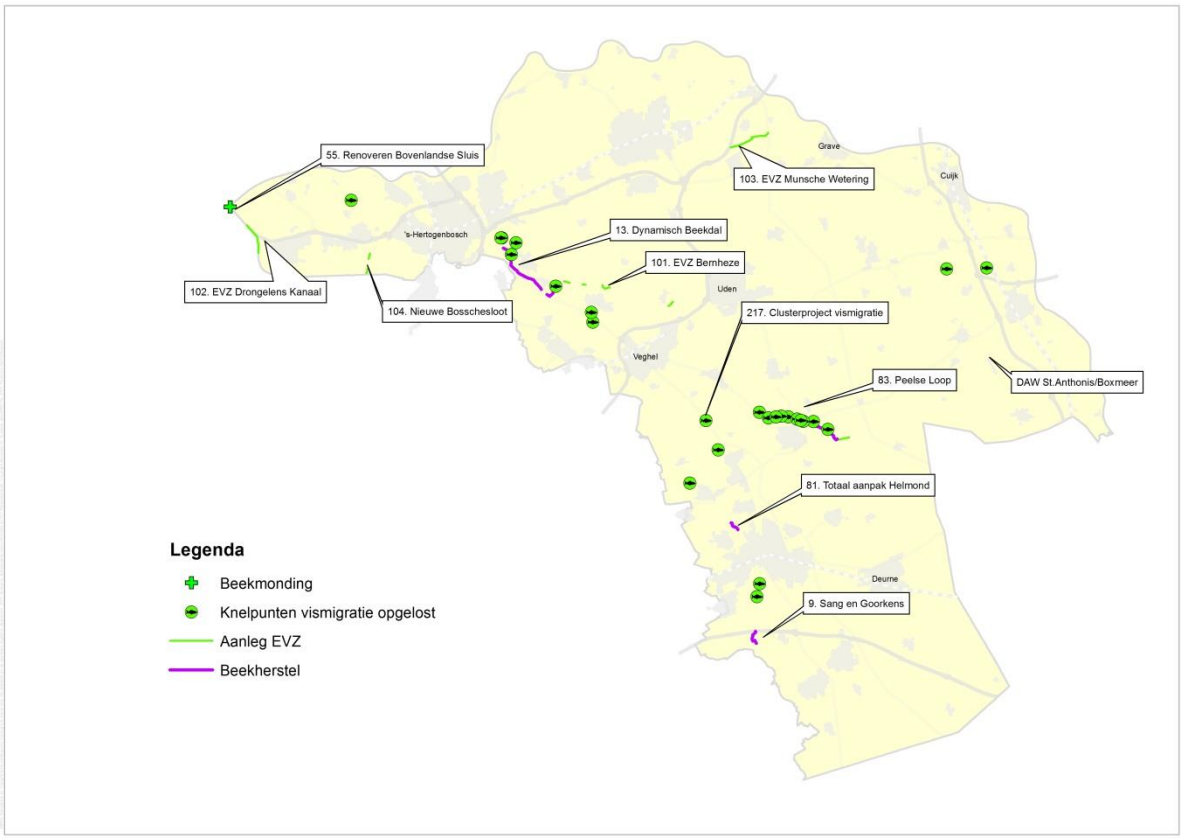

Toelichting kaart:
In 2017 worden de volgende projecten prestaties gerealiseerd ten behoeve van het programma Gezond en Natuurlijk Water:

- 9. Sang en Goorkens
- 13. Dynamisch Beekdal
- 55. Beekmonding bij Bovenlandse Sluis
- 81. Totaal aanpak Helmond
- 83. Peelse loop Zwarte Water
- 101. EVZ Bernheze
- 102. EVZ Drongelens Kanaal
- 103. EVZ Munsche Wetering
- 104. EVZ Nieuwe Bossche Sloot
- 217. Clusterproject vismigratie

<u>Toelichting prestaties/afwijkingen</u>

Realisatie inrichtingsprojecten in 2017

Beekherstel
De verwachting is dat in 2017 15 kilometer beekherstel zal worden gerealiseerd. Dit betreffen trajecten binnen de projecten Dynamisch Beekdal, Peelse Loop, Sang en Goorkens en Totaal aanpak Helmond.

EVZ
In 2017 wordt 20,5 kilometer EVZ gerealiseerd binnen een achttal projecten (waaronder Dynamisch Beekdal en Peelse Loop). De EVZ Nieuwe Bossche Sloot zal bijdragen aan het volledig ontsluiten van eerder gerealiseerde stukken. De prestaties binnen het project EVZ Bernheze dragen ook bij aan het verbinden van eerder aangelegde trajecten. Gemeenten worden bevraagd op ambities t.a.v. realiseren van EVZ vanuit de verruimde provinciale subsidie.

Vismigratie
Begin 2016 is gestart met het clusterproject vismigratie, waarin zo'n 37 vismigratieknelpunten binnen één project wordt opgelost in de komende jaren. In 2017 worden in totaal 25 knelpunten aangepakt. Dit betreffen vooral 11 knelpunten die binnen het clusterproject vismigratie vallen en 10 knelpunten binnen het project Peelse Loop. Daarnaast twee knelpunten bij het project Sang en Goorkens en twee knelpunten bij Dynamisch Beekdal.

Beekmondingen
De aanpak van beekmondingen gebeurt in samenwerking met Rijkswaterstaat gerealiseerd binnen het Convenant Beekmondingen. Dit convenant is in juli 2017 geactualiseerd op basis van de WBP-opgave met waterschap Limburg en Rijkswaterstaat. Hiermee is de financiële bijdrage vanuit RWS voor het realiseren van beekmondingen tot 2021 geborgd. Eind 2017 wordt in het project van de Renovatie Bovenlandse Sluis één beekmonding gerealiseerd.

Recreatie
De verwachting is dat er in 2017 28 recreatieve objecten zullen worden gerealiseerd. Dit betreffen 15 objecten die bij inrichtingsprojecten worden gerealiseerd. Dit zijn onder andere wandelbruggen en paden bij de Peelse Loop, Dynamisch Beekdal en Sang en Goorkens. Ook zijn er particuliere initiatieven waarvoor bij het waterschap een aanvraag wordt gedaan voor een bijdrage. Er wordt in ieder geval bijgedragen de realisatie van 13 overige recreatieve objecten die niet binnen inrichtingsprojecten worden gerealiseerd, waaronder bijvoorbeeld een waterelement in de natuurspeeltuin Megen, een infobord bij een historisch sluisje bij Keent en een wandelroute bij Starkriet. Aandachtpunt is dat er tevens initiatieven van derden zijn (Hoogveld en Snoertse Plak) die veel capaciteit vragen om de wensen aan te laten sluiten bij de ambities en mogelijkheden van het waterschap.

Voortgang beleidsontwikkeling

Wateroverlast en inrichting robuust watersysteem
Vanuit de wateroverlast in juni 2016 bekijken we in 2017 zorgvuldig hoe watersysteemherstel integraal kan worden opgepakt. De bestaande ruimteclaim vanuit de ecologische opgave vormt hiervoor een eerste basis. De ruimtelijke en overige randvoorwaarden krijgen hun beslag in de omgevingsvisie van de provincie Noord-Brabant. De ruimtelijke opgave vanuit natuurlijk water wordt, als onderdeel van het realiseren van een klimaatrobuust watersysteem, meegenomen in het proces van de omgevingsvisie.

Innovatie en onderzoek ecologische instandhouding
Aa en maas neemt deel in Brabant brede kennisontwikkelingsprojecten rondom ecologisch waterbeheer. In 2017 zijn er enkele kleinschalige proeven om de wetenschappelijke inzichten te toetsen aan de praktijk.

Derde Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3)
Kennisoverdracht: Er zijn in 2017 vier kennisoverdracht projecten gestart, ter verbetering van de waterkwaliteit, betaald uit POP3-subsidie t.b.v. kennisoverdracht. Deze projecten lopen door tot en

met 2019. In maart 2017 is voor dit POP3 onderdeel subsidie aangevraagd voor de tweede tranche van het clusterproject vismigratie. Deze is nog niet beschikt.

Blauwe diensten: Voor het uitvoeren van agrarisch natuur- en waterbeheer in 2017 is in 2016 met het Collectief Oost-Brabant intensief samengewerkt aan de voorbereiding van de gebiedsaanvraag. Gezamenlijk is gekozen voor een pakket met akkerrandenbeheer. De collectieven Oost en Midden Brabant hebben deelnemers voor akkerranden geworven, dit is vooral in de Beerse Overlaet succesvol gebleken. Het beschikbare subsidie budget is niet volledig benut in de eerste aanvraag van de collectieven van agrarische natuurverenigingen in ons beheergebied. Zij werven nu onder agrariërs voor een nieuwe aanvraag, voor blauwe diensten in de periode 2018-2021.

Watersysteemanalyses
In een systeemanalyse wordt in een stroomgebied onderzocht hoe het watersysteem werkt en wat de stuurfactoren zijn m.b.t. het behalen van de wateropgaven. Eind 2018 is voor alle stroomgebieden in het beheergebied een systeemanalyse beschikbaar voor dagelijks beheer en inrichtingsprojecten. Ook worden hiermee keuzes over doelen en maatregelen voor de volgende planperiode (2022-2027) voorbereid. De planning voor het realiseren van alle watersysteemanalyses verloopt conform schema.

Monitoring
In de Programmabegroting 2017 was aangekondigd dat er een monitoringsplan opgesteld zou worden voor het monitoren van de hydrologische en maatschappelijke effecten bij projecten waar "bouwen met natuur" wordt toegepast. Wegens personenonderbezetting is deze activiteit in 2017 niet opgepakt en zal verschuiven naar 2018 binnen de effectmonitoring vanuit bouwen met natuur.

Actualisatie beleidsnota's
Er wordt gewerkt aan het actualiseren en integreren van de diverse beleidsnota's binnen natuurlijk water (nota's beekherstel, EVZ, oeververdediging en visstand beheer). Het accent ligt op het actualiseren van kennis, de gewenste aanpak en (betere) aansluiting bij vigerend beleid (o.a. nota peilbeheer en beheerplan watersysteem). Op dit moment is de Nota beekherstel geactualiseerd en krijgt beslag in ambtelijke organisatie. De bestuurlijke aandachtspunten zijn opgenomen in o.a. het spoor "ruimte voor water" in het koersdocument Weer, een uitdaging.

Recreatie, cultuurhistorie en mooi en beleefbaar water
Binnen inrichtingsprojecten is aandacht voor recreatief medegebruik en beleving. Ook zijn er volop particuliere initiatieven die een aanvraag doen voor een waterschapsbijdrage, denk aan initiatief Hoogveld en het Snoertse Plak. Aandachtpunt is wel dat deze initiatieven van derden veel capaciteit vragen om de wensen aan te laten sluiten bij de ambities en mogelijkheden van het waterschap.

Instandhouding natuurlijk ingerichte gebieden
Als gevolg van de wateroverlast in 2016 is men alert rondom het maaibeheer van natuurlijk ingerichte gebieden. Dit heeft geresulteerd in extra en vaker maaien van zowel de waterloop als het piekbed van herstelde beken.

Waterkwaliteit en emissiebeheer
Het opstellen van emissiebeheer is als gevolg van de gevraagde inzet voor de Delta aanpak waterkwaliteit en zoetwater enigszins vertraagd en wordt eind 2017 opgepakt en naar verwachting medio 2018 afgerond.

Terugdringen emissies van nutriënten
Over de nutriëntenproblematiek is op 4 april 2017 een speciale themacommissie georganiseerd met

externe en interne sprekers. De belangstelling was groot en de avond was geslaagd.
De afvalwaterstrategie is opgesteld en recent vastgesteld door het AB. Deze beschrijft de acties die de komende jaren nodig zijn bij onze zuiveringen zodat we een grote stap kunnen zetten om de KRW doelen voor oppervlaktewater te realiseren. Zie verder Schoon Water.
Ook de uitvoering van landbouw projecten en pilots gericht op de verbetering van de waterkwaliteit is gestart zoals circulaire landbouw St Tunnis Boxmeer. Er zijn daarnaast ook POP projecten gestart.
Bij de verdeling van het extra inlaatwater via de Noordervaart wordt rekening gehouden met de aanwezige waterkwaliteit van kanaal en het ontvangende oppervlaktewater. Er wordt gezamenlijk met Waterschap Limburg een studie uitgevoerd naar de mate van beïnvloeding van ons oppervlaktewater door wateren die vanuit Limburg ons gebied instromen.

Met betrekking tot geneesmiddelen is er inzet op zowel bronaanpak als end-of-pipe. Zie hiervoor ook afvalwaterstrategie bij Schoon Water.

Delta aanpak waterkwaliteit en zoetwater:
We zetten ons actief in om op diverse niveaus (provinciaal, stroomgebied en nationaal) mee te sturen en mee te werken aan een goede uitwerking van de Delta aanpak. Zo is begonnen met de uitvoering van regionale analyses in de Maasregio
Juridisch instrumentarium KRW: het landelijke vervolg op het rapport van Bastmeijer is in volle gang en zal naar verwachting nog dit najaar worden opgeleverd.

4.3 Input Begroting 2017

Investeringen

Figuur 3: vergelijk bruto investeringen (€ 1.000)*

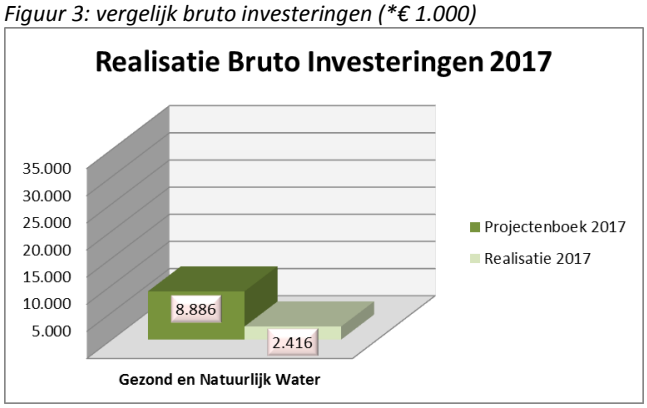

De realisatie tot en met juli betreffen voornamelijk de investeringsprojecten Blauwe Poort Laarbeek, Dynamisch Beekdal en de clusteraanpak vismigratie.

Exploitatie

Tabel 6: Exploitatie (€ 1.000)*

INPUT-VERANTWOORDING *(bedragen * € 1.000)*			
Omschrijving	**Begroting 2017**	**Realisatie 2017**	**Totaal vs budget (%)**
totaal lasten	**8.813**	**2.476**	**28%**
totaal baten	**184**	**175**	**95%**
saldo lasten en baten	**8.629**	**2.300**	**27%**

Het saldo van baten en lasten bestaat voornamelijk uit kosten monitoring, kosten inzake aanleg en onderhoud EVZ en het maken van plannen.
Voor 2017 worden binnen dit programma geen grote afwijkingen verwacht op de beschikbare budgetten.

5 SCHOON WATER

Dit hoofdstuk gaat in op het transporteren en zuiveren van afvalwater. Het zuiveren van afvalwater draagt bij aan het realiseren van een gezond en natuurlijk watersysteem. De samenhang met het programma Gezond en Natuurlijk Water is hiermee gelegd.

5.1 Doelstellingen

De doelstelling voor dit programma is:

- Een duurzame en efficiënte afvalwaterketen.

Concreet vertaalt zich dit in een opgave om:

- Rwzi's, rioolgemalen en transportleidingen in stand te houden door risico gestuurd onderhoud en renovatie op basis van asset management;
- Aan de afnameverplichting te voldoen en de huidige dienstverlening op basis van afspraken met gemeentes in stand te houden (waaronder beheer en onderhoud van rioolgemalen);
- Een bijdrage te leveren aan het realiseren van kwaliteitsdoelstellingen voor het ontvangende oppervlaktewater, door te voldoen aan de lozingseisen voor de rwzi's en de noodzaak te verkennen om N en P verder te verlagen en in de toekomst nieuwe stoffen te verwijderen;
- De bedrijfsvoering waar mogelijk te verbeteren door inzet van 5S, Lean Six Sigma, procesautomatisering, nieuw type sensoren en regelingen;
- De zuiveringen te optimaliseren op effluentkwaliteit, kosten, energie en chemicaliën;
- Kostenbesparingen te realiseren conform de afspraken in het Bestuursakkoord Water (13% kostenbesparing ten opzichte van 2010) en kosten te beheersen zodat de lasten niet meer stijgen dan het inflatieniveau;
- Het energiegebruik te reduceren conform de MJA-3 (Meerjarenafspraken energie-efficiency) en zelf energie op te wekken conform het klimaatakkoord;
- De productie en bestemming van slib te optimaliseren in samenwerking met partners in de slibketen;
- Mogelijkheden te verkennen om grondstoffen en energie terug te winnen conform de routekaart afvalwaterketen. Belangrijk aspect hierin is het zoeken naar geschikte afzetmogelijkheden voor de geproduceerde energie en grondstoffen als rendabele bijdrage aan een circulaire economie, Samenwerken met verschillende partners in de verwaardingsketen is noodzakelijk;
- Afkoppelen van hemelwater door gemeentes te stimuleren om minder schoon water op de rwzi's te krijgen. Dit is met name relevant op het moment dat grootschalige renovaties plaatsvinden, omdat aanvoer van hemelwater mede de benodigde hydraulische capaciteit bepaalt.

5.2 Prestaties en activiteiten

In onderstaande tabel zijn de huidige inzichten in realisatie en geplande prestaties geconfronteerd met die in de Programmabegroting 2017.

Tabel 7: Realisatie en prognose 2017

		2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal 2021	Doel 2021	Eenheid
Schoon water			**Prestatie planning**							
Prestaties	**Peildatum**		**Begrotingsjaar**	**Meerjaren prognose**						
Uitvoering wettelijke taak: Zuiveren van afvalwater										
Voldoen aan afname afspraak, operationele beschikbaarheid	*Begroting 2017*	**>98**	**>98**							%
	Bestuursverslag 2		*							
Voldoen aan lozingseis tav P per rwzi	*Begroting 2017*	**j**	**j**							j/n
	Bestuursverslag 2		**j**							
Voldoen aan lozingseis tav N per rwzi	*Begroting 2017*	**j**	**j**							j/n
	Bestuursverslag 2		**j**							
Verwijdering P over alle rwzi's	*Begroting 2017*	**>85**	**>85**							%
	Bestuursverslag 2		**91,1**							
Verwijdering N over alle rwzi's	*Begroting 2017*	**>80**	**>85**							%
	Bestuursverslag 2		**86,8**							
Doelmatige bedrijfsvoering										
Slibproductie	*Begroting 2017*	**>22**	**>22**							% droge stof
	Bestuursverslag 2		**23,5**							
Duurzame bedrijfsvoering										
Energie besparing	*Begroting 2017*	**16**	**23**	**23**		**30**		**30**	**30**	% tov 2005
	Bestuursverslag 2		*							
Energie productie	*Begroting 2017*	**20**	**23**	**30**	**40**			**40**	**40**	%
	Bestuursverslag 2		*							
Winnen energie en grondstoffen	**Nr. PJB**									
Gasopwekking en levering rwzi Den Bosch	*114*		In gebruik nemen							
Full-scale installatie fijnzeven, winnen cellulose rwzi Aarle-Rixtel	*189*		Onderzoek effect op zuivering							
Afzetmogelijkheden cellulose			Realisatie							
Investeringsprojecten										
Uitvoeren renovatie Den Bosch	*115*	Conform planning		Gereed				Gereed		
Uitvoeren renovatie rioolgemalen		Conform planning								
Uitvoeren werkzaamheden transportleiding en persleidingen		Conform planning								
Reguliere activiteiten										
Optimalisering zuiveringen										
Optimaliseren slibproductie en slibafvoer										
Verbeteren bedrijfsvoering: Implementatie SS en Lean Six Sigma										
Uitvoeren risico gestuurd onderhoud met behulp van assetmanagement										
Samenwerken met gemeentes in de afvalwaterketen										
Actualiseren lozingsvergunningen										

** Prestaties worden vastgesteld bij Jaarrekening 2017.*

Schoon water	
Verkenningen en beleid voor 2017	
Strategie behandeling afvalwater (zuiveringsstrategie)	Uitwerken
Uitvoeren nadere studies renovatie en uitbreiding rwzi's	Opstellen
Optimalisatie Slibafvoer	Implementeren
Slibstrategie herzien in samenhang met visie op SNB	Opstellen
Energiebeleid	Uitwerken
Inspectieplan transportleidingen	Opstellen
Doorontwikkeling in samenwerking met gemeentes	Uitwerken
Strategie instandhouden rwzi Oijen	Verkennen
Plan van aanpak vervanging procesautomatisering	Implementeren

Kaartweergave van de gerealiseerde/geplande prestaties van 2017

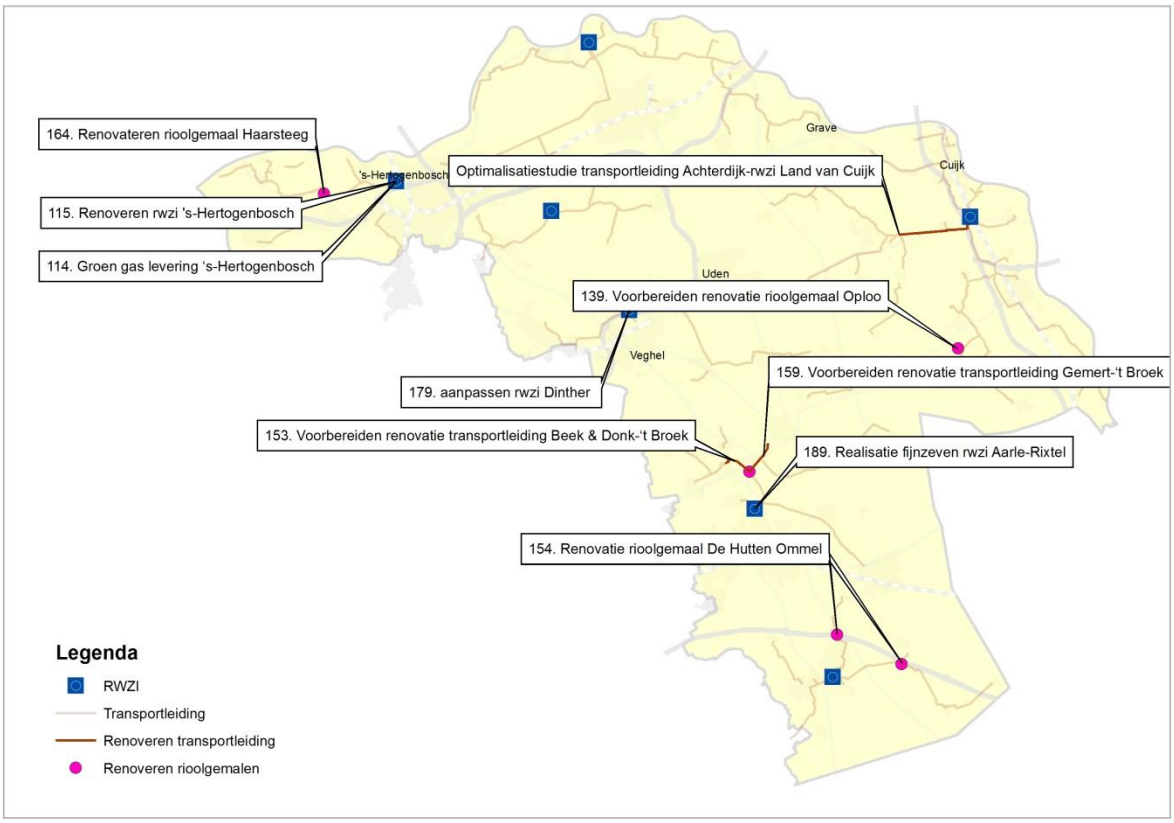

Toelichting kaart:
In 2017 worden de volgende projecten prestaties gerealiseerd ten behoeve van het programma Schoon Water:

- 154. Renovatie rioolgemaal De Hutten en Ommel;
- 159. Voorbereiden renovatie transportleiding Gemert-'t Broek;
- 160. Vervangen persleiding rioolgemaal De Hutten
- 170. Aanleg transportleiding bedrijventerrein Laarakker – rwzi Land van Cuijk
- 176. Vervangen besturingsinstallatie rwzi Dinther
- 117. Renovatie Rioolgemalen Maaijengatweg Donkenweg en Geffen

De volgende projecten zijn daarnaast op dit moment in voorbereiding of in uitvoering:

- 114. Groen Gas levering 's-Hertogenbosch;
- 115 Renovatie rwzi 's-Hertogenbosch;
- 139. Voorbereiden renovatie rioolgemaal Oploo.
- 150. Renoveren transportleiding rioolgemaal Cuijk-Haven
- 179. Aanpassen rwzi Dinther;
- Optimalisatiestudie voor transportleiding Achterdijk-rwzi Land van Cuijk.
- Voorbereiding renovatie diverse rioolgemalen

Toelichting/afwijkingen

Toelichting prestaties
De verwijdering van stikstof en fosfor heeft op rwzi Dinther gedurende drie maanden onder druk gestaan door een nitraatlozing van een industriële lozer. Hierop is met dwangsom gehandhaafd. Hierdoor zijn tijdelijk doelen voor effluentkwaliteit niet gehaald. Onderzocht wordt of de betreffende

monsters voor het beoordelen van het voldoen aan de vergunning buiten beschouwing gelaten kunnen worden vanwege de externe oorzaak.
Met uitzondering van rwzi Oijen voldoen alle rwzi's aan de afnameafspraak. RWZI Oijen heeft, bij hevige regenval na langere droogte, problemen met de roosterharken die de dan aangevoerde hoeveelheid vuil niet kunnen verwerken. Vooruitlopend op de renovatie van rwzi Oijen worden korte termijn maatregelen voorbereid.
Door de ombouw van de gistingtanks op rwzi Den Bosch wordt tijdelijk beduidend minder eigen energie opgewekt 5 tot 15% in plaats van 23% begroot. Desondanks wordt de beoogde energiebesparing van 23% naar verwachting ruimschoots gehaald.

Anti-afhaaksubsidie
Er is een anti-afhaaksubsidie toegekend aan één van de aangesloten bedrijven. Het bestuur is onder voorwaarden akkoord. Beoogde ingangsdatum subsidie is 10 juli 2017, eerste uitbetaling begin 2018. Bedrijf dient maatregelen te treffen in de bedrijfsvoering. Deze maatregelen zijn toegezegd door het betreffende bedrijf.

Afvalwaterstrategie
De avalwaterstrategie is gereed gekomen en vastgesteld door het AB. Het vormt een richtinggevend document voor de activiteiten binnen het Programma Schoon Water de komende jaren. Een eerste uitwerking voor het thema waterkwaliteit is uitgewerkt in de vorm van een uitvoeringsprogramma. Hierin staan onze ambities om de kwaliteit van het effluent te verbeteren ten aanzien van nutriënten uiterlijk 2027 als bijdrage voor het realiseren van KRW doelen van het ontvangende oppervlaktewater. Op termijn voorzien we ook aanvullende zuiveringsstappen voor de verwijdering van medicijnresten. Hiervoor wordt een technologie-pilot voorbereid. Deze wordt opgenomen in de programmabegroting van 2018.

Renovatie en aanpassingen rwzi's
De renovatie van RWZI Den Bosch loopt achter op de initiële planningen zoals die door de opdrachtnemer zijn afgegeven. Slibgisting is, door diverse oorzaken, nog niet in gebruik genomen wat tot financiële consequenties leidt. Eventuele extra kosten (bijvoorbeeld ten gevolge van extra slibverwerking zijn in de eindejaarsverwachting opgenomen.
De fijnzeefinstallatie op rwzi Aarle-Rixtel is in bedrijf genomen. De fijnzeefinstallatie functioneert naar behoren en wordt komende periode verder geoptimaliseerd. Voorlopige resultaten laten zien dat het geen negatieve gevolgen heeft voor het functioneren van de zuivering, het onderzoek hiernaar wordt eind dit jaar afgerond. De opbrengst aan zeefgoed is lager dan begroot, waardoor de slibproductie op rwzi Aarle-Rixtel groter is dan begroot.

De slibscheiding op rwzi Oijen om te voldoen aan de grenswaarden van het Activiteitenbesluit milieubeheer is voorbereid ten aanzien van de technische eisen, aanbesteding volgt dit najaar. De renovatie van rwzi Oijen wordt voorbereid, in het najaar wordt een voorbereidingskrediet aangevraagd bij het AB. Vanwege toename van aanbod industrieel afvalwater wordt een capaciteitsuitbreiding van rwzi Land van Cuijk voorbereid.
Er is een investeringskrediet goedgekeurd voor het vervangen van de aqualine voor rwzi Dinther. Vanuit de eerste werkzaamheden voor dit project blijkt de Aqualine coating van rwzi Dinther nog in goede staat te zijn. Het project om deze coating te vervangen wordt daarom 4 jaar uitgesteld.

Procesautomatisering
De vervanging van verouderde procesautomatisering op onze rwzi's verloopt spoedig. Dit zal mede leiden tot minder variaties in effluentkwaliteit. De vervanging van de procesautomatisering op rwzi Dinther is gereed. Er wordt voorbereidingen getroffen voor de vervanging van de procesautomatisering van rwzi Aarle-Rixtel.

Samenwerking in de afvalwaterketen
In de regio Aarle Rixtel zijn afspraken gemaakt over het opstellen van een samenwerkingsovereenkomst met gemeente Asten , Someren, Laarbeek en Deurne. Deze overeenkomst omvat tweedelijnsonderhoud en advies. De verwachting is dat dit in het najaar 2017 wordt getekend.

Energie, rest- en grondstoffen
Er wordt ingezet op verdere implementatie van mogelijkheden voor terugwinnen van grondstoffen en energie op onze zuiveringen conform de Routekaart Afvalwaterketen 2030.

- Groen gas: de levering van groen gas aan de Afvalstoffendienst en biogas aan Heineken heeft vertraging opgelopen door de latere ingebruikname van de sliblijn van rwzi 's-Hertogenbosch. De voorbereidingen voor levering van het gas zijn vergevorderd;
- Afzet zeefgoed: voor twee kansrijke afzetroutes worden nu concreet afspraken gemaakt. Aa en Maas is trekker geworden van de landelijke Koplopergroep cellulose om de markt voor afzet te organiseren (samen met HHNK, ZZL, Wetterskip Fryslân)
- Met AquaMinerals (voorheen Reststoffenunie drinkwaterbedrijven) is een verkenning gestart voor een intensievere samenwerking;
- Superkritisch vergassen: de bouw van de pilotinstallatie heeft vertraging opgelopen in verband met levering onderdelen, oplevering hiervan staat eind 2017 gepland waarna de proeven kunnen beginnen;
- Met de Afvalstoffendienst is een verkenning gestart naar het op termijn verwerken van een organische stroom uit huishoudelijk afval bij rwzi 's-Hertogenbosch;
- Verder is met de Provincie een verkenning gestart naar de potentie van waterstof in de regio.

SNB
De aandeelhouders hebben in een gezamenlijk doorlopen traject een slibstrategie opgesteld. Ook zijn er diverse, financiële ontwikkelingen (bijvoorbeeld slibafzet en herziening afschrijvingstermijn). Hiervoor wordt verwezen naar paragraaf 5.3 en hoofdstuk 8.

5.3 Input Begroting 2017

<u>Investeringen</u>

Figuur 4: vergelijk bruto investeringen (€ 1.000)*

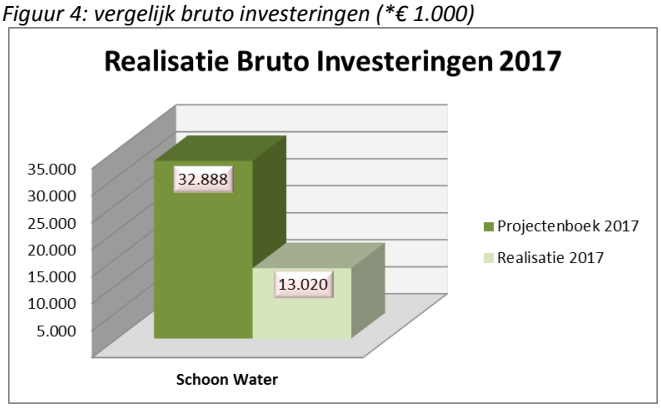

De realisatie tot met juli wordt voornamelijk bepaald door navolgende investeringsprojecten: Renovatie rwzi 's-Hertogenbosch, Aanleg transportleiding Laarakker rwzi Cuijk, , Renovatie Rg De Hutten - Ommel, Vervangen besturing rwzi Dinther, Vervangen persleiding Rg de Hutten, Renovatie Rg Lithoijen en Renovatie WKK installatie rwzi Cuijk.

Met betrekking tot het investeringsproject Renovatie stamriool Oss fase 2 is er in 2017 een verwachte overschrijding. Hiervoor wordt verwezen naar paragraaf 8.8.1

Exploitatie

Tabel 8: Exploitatie (€ 1.000)*

INPUT-VERANTWOORDING *(bedragen * € 1.000)*			
Omschrijving	Begroting 2017	Realisatie 2017	Totaal vs budget (%)
totaal lasten	54.652	21.295	39%
totaal baten	7.971	4.994	63%
saldo lasten en baten	46.681	16.302	35%

De realisatie van de goederen en diensten is eind juli 35 %. De belangrijkste noemenswaardige onderwerpen binnen de lasten en baten van het Programma Schoon Water zijn:

SNB

Reguliere Slibafzet

De grootste afwijking binnen het Programma Schoon Water betreft de reguliere slibafzet naar SNB. De toename van de kosten voor reguliere slibafzet wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de vertraging bij de renovatie van rwzi 's- Hertogenbosch (en daarmee samenhangende de latere opstart van de slibgisting).

Het opstarten van de slibgisting is ten opzichte van de planning in de Bestuursrapportage I 2017 nog verder vertraagd. Vooralsnog wordt uitgegaan van een reëel scenario waarbij in de loop van oktober 2017 de slibvergisting gefaseerd in bedrijf kan worden genomen. Op basis hiervan wordt dit jaar naar verwachting 20.900 ton meer slibkoek en zeefgoed afgezet naar SNB dan begroot. Doordat SNB dit jaar 150.000 ton slib meer aangeleverd krijgt dan het zelf kan verwerken, worden aanzienlijke kosten gemaakt voor opslag en externe verwerking.

Op basis van bovenstaande is de verwachte overschrijding op het budget van waterschap Aa en Maas voor de reguliere slibafzet van € 1.300.000 in Burap I 2017 bijgesteld naar € 2.159.000 in Burap II 2017.

Voortijdige beëindiging Switch Transaction

Ten gevolge van het besluit tot voortijdige beëindiging van de Switch Transaction wordt een opbrengst van € 3.657.000 ontvangen. In de begroting 2017 is een opbrengst opgenomen van € 4.970.000. De voortijdige beëindiging leidt derhalve tot lagere opbrengst van € 1.313.000.

In de financiële prognose van de eindejaarsverwachting SNB zitten onzekerheden, onder andere de ontwikkeling van de impact van het capaciteitsprobleem bij SNB en een mogelijke aanpassing van de afschrijvingstermijn van de slibverbrandingsinstallatie. De regie hiervan ligt bij SNB. Op basis van de kwartaalrapportage II SNB 2017 is de financiële prognose aangepast en geactualiseerd.

Zodra de Raad van Commissarissen van SNB over een eventuele aanpassing van de afschrijvingstermijn van de slibverwerkingsinstallatie een besluit heeft genomen, ontstaat vanaf 2017 een financieel voordeel ten gevolge van lagere afschrijvingslasten. Het financiële effect bedraagt naar verwachting € 1.000.000 en wordt meegenomen in de voorgestelde begrotingswijziging.

Anti-afhaaksubsidie

Met ingang van 2017 wordt een anti afhaaksubsidie verstrekt om een grote lozer aangehaakt te houden voor de toekomst. Bij het opstellen van de Begroting 2017 was dit niet voorzien. Aangezien de afspraken met ingang van juli 2017 van kracht worden resulteert dit in een niet begrote anti-afhaaksubsidie van naar verwachting € 340.000.

Boete groen gas
Als gevolg van de vertraging van het opstarten van de slibgisting blijft de productie van groen gas achter op de planning. Als gevolg van het niet na kunnen komen van het contract van Heineken leidt dit tot een boete van ongeveer € 100.000

Naast bovengenoemde verwachte overschrijdingen is er sprake van een voordeel:

Aquon
In de Begroting van 2017 is voor Aquon een budget van € 1.766.000 opgenomen. Naar aanleiding van een begrotingswijziging bij Aquon wordt er een voordeel verwacht van € 250.000. Met de extra uit te voeren activiteiten, als gevolg van meer gevraagd onderzoek bij Aquon, is echter nog geen rekening gehouden. Derhalve is het verwachte voordeel bijgesteld tot € 150.000

Het bovenstaande is verwerkt in de prognose lasten goederen en diensten in hoofdstuk 8.2.

6 WATER IN BEBOUWD GEBIED

In het bebouwde gebied spelen onderwerpen van alle programma's uit dit bestuursverslag. Er ligt een opgave om de kans op wateroverlast te beperken, er liggen opgaven rond voldoende water en om te komen tot een gezond en robuust watersysteem en er ligt een sterke link met de afvalwaterketen. Bij de diverse programma's wordt al her en der ingegaan op de opgaves in bebouwd gebied. In deze paragraaf wordt het samenhangende geheel van de activiteiten van het waterschap in het bebouwde gebied geschetst. Er wordt niet apart ingegaan op de financiën rond dit onderwerp, dit zit verwerkt in de financiële paragrafen van de eerder beschreven programma's.

6.1 Doelstellingen

In het Waterbeheerplan 2016-2021 is de waterschapsambitie met betrekking tot het bebouwd gebied als volgt verwoord: "Ook in bebouwd gebied streven wij naar het hebben en houden van een gezond, robuust en veerkrachtig watersysteem. Een watersysteem dat onze inwoners kunnen beleven, waar ze van kunnen genieten. Steeds vaker voorkomende extreme neerslag, periodes van droogte en problemen als gevolg van extreme warmte (bijvoorbeeld hittestress) raken direct aan de belangen van veel inwoners van het beheergebied. In de planperiode verkent het waterschap met zijn partners hoe de problemen in bebouwd gebied opgevangen kunnen worden. Hier liggen direct raakvlakken met de inrichting van de openbare ruimte (gemeenten, projectontwikkelaar) en hoe burgers en bedrijven omgaan met hemelwater in en op hun percelen. Hoewel de formele taak in het beheer daarvan niet bij het waterschap ligt, wil het waterschap zijn steentje bijdragen aan een verbeterde leefomgeving in dorp en stad."

6.2 Prestaties en activiteiten

In onderstaande tabel zijn de huidige inzichten in realisatie en geplande prestaties geconfronteerd met die in de Programmabegroting 2017.

Tabel 9: Realisatie en prognose 2017

			2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal 2021	Doel 2021	Eenheid
Water in Bebouwd Gebied											
Prestaties	**Nr. PjB**	**Bron**		**Begrotingsjaar**	**Meerjaren prognose**						
Actualiseren beleidskaders water in bebouwd gebied		***Bestuursverslag 2***	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**6**		stuks
Klimaatstresstesten		***Bestuursverslag 2***	**1**	**1**					**2**		Stuks
Agrifood Capital			*1*								
Metropoolregio Eindhoven				*1*							
Oplossen knelpunten riooloverstorten		***Bestuursverslag 2***	-	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**5**		Stuks
Waterkwaliteit, gezondheid en beleving en bebouwd	111	***Bestuursverslag 2***	-	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**5**		Maatregel
Oplossen knelpunten stedelijk gebied		***Bestuursverslag 2***	*Zie prestaties onder Programma Veilig & Bewoonbaar*								Stuks

Water in Bebouwd Gebied	
Verkenningen en beleid voor 2017	
Brabantse Healthdeal	Verkennen
Regiodeal MRE / Citydeal Eindhoven/Helmond	Verkennen
Regiodeal AFC / Citydeal 's Hertogenbosch	Verkennen
Innovaties bebouwd gebied	Verkennen
Koppeling klimaat aan Nul Op de Meter-traject energie	Verkennen
Monitoringsplannen met gemeenten	Opstellen
Ambitiebepaling & Strategie bebouwd gebied	Opstellen
Beleidskader bebouwd gebied:	Actualiseren
Waterkwaliteitsspoor onderdeel riooloverstorten	Actualiseren
Waterkwaliteit en beleving in bebouwd gebied	Actualiseren
Klimaatactieve maatregelen in bebouwd gebied	Uitvoeren
Klimaatbestending Land van Cuijk	Uitvoeren
Visie klimaatadaptatie de Peel	Opstellen
Deelname Prins Bernard Wijkwaterfonds	Uitvoeren
Stimuleringsregeling Klimaatactief Bebouwd Gebied	Uitvoeren

Toelichting/afwijkingen

Bewustwording (Participatie en Partnerschappen)
Er wordt gewerkt aan een maquette voor bij evenementen. Hierbij wordt een rij van 5 huizen getoond met enerzijds een compleet betegelde tuin tot een compleet groene tuin. Dit om de bewustwording bij onze inwoners te vergroten.

Via het Buurtnatuur- en Buurtwaterfonds Noord-Brabant heeft Aa en Maas samen met de andere waterschappen en de Provincie in de eerste twee kwartalen in totaal 29 aanvragen binnen gekregen en is dit jaar al ruim € 110.000 toegekend. Specifiek voor Aa en Maas zijn er 7 aanvragen geweest en is er € 34.000 aan bijdragen uitgekeerd. Dit bedrag ligt in lijn met de overige waterschappen.

Extra aandacht is uitgegaan naar het bekend maken van onze eigen stimuleringsregeling klimaat. In de eerste helft van dit jaar zijn 8 projecten financieel ondersteund en zijn er nog 4 projecten in aanvraag. Daarnaast zijn er enkele verzoeken om nadere informatie geweest, welke mogelijk leiden tot aanvragen.

Daarnaast zijn diverse gemeenten ondersteund, met onder andere “operatie steenbreek” waaronder de gemeente Laarbeek die dit jaar de Entente Florale heeft gewonnen. Samen met de As 50 + gemeenten zijn we zelf ook aangesloten bij operatie steenbreek.

Ook dit jaar vindt weer de Dutch Design Week plaats, waar we als gezamenlijke Brabantse en Limburgse waterschappen en provincies samen met Eindhoven, Breda, Tilburg, Boxmeer, Unie van Waterschappen, I&M, ook aanwezig zijn met de thema’s gezondheid (vanuit de Brabantse Health Deal) en klimaat (vanuit de uitnodiging DPRA zuid).

Gezondheid (Waterkwaliteit en beleving)
In het kader van het project Waterkwaliteit, Gezondheid en beleving is voor de gemeente ’s-Hertogenbosch recentelijk een advies uitgebracht voor de Wielen in de Heinis. Op basis van een watersysteemanalyse heeft het waterschap de gemeente geadviseerd over de oorzaken van de waterkwaliteitsproblemen en op welke manieren hiertoe maatregelen zijn te nemen.

Waterschap Aa en Maas is samen met Brabant Water aan het verkennen of ijzerslib als restproduct ingezet kan worden om de waterkwaliteit van stadswateren met blauwalgproblemen te verbeteren. De verwachting is dat samen met onderzoeksbureau B-ware een pilot zal worden uitgevoerd. De gemeente Cuijk heeft eerder ambtelijk aangegeven hierin geïnteresseerd te zijn en hier graag aan mee te willen werken.

Voor de ketenaanpak van o.a. medicijnresten zijn gesprekken gestart met de gemeenten Helmond en Oss om via wijkaanpak of een Blue Zone samen met huisartsen, bewoners en apotheken het medicijngebruik en het doorspoelen van medicijnen terug te dringen.

In de Heiakker vijver in Deurne is in de zomer van 2017 vissterfte opgetreden en is er verdenking van botulisme. Het waterschap heeft onderzoek gedaan naar de oorzaak van de vissterfte dan wel de waterkwaliteitsproblemen. Het waterschap heeft de gemeente Deurne ook geadviseerd over de waterkwaliteit. De gemeente verkent in overleg met het waterschap welke mogelijkheden er zijn om de problematiek aan te pakken (wellicht met watersysteemanalyse).

Samen met gemeenten worden kaders opgesteld voor het monitoren van water in bebouwd gebied, dit om meer zicht te krijgen op de waterkwaliteit van water in bebouwd gebied en de interactie tussen (afval) waterketen en het watersysteem in bebouwd gebied;

Waterschap Aa en Maas monitort de waterkwaliteit van stedelijke wateren. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

- Signaleringsmonitoring: signaleren van kwaliteitsproblemen;
- toestand & trendmonitoring: volgen van problemen waar regelmatig vragen over komen dan wel ontwikkelingen zijn;
- effectmonitoring: monitoring van stadswateren waar maatregelen zijn uitgevoerd of maatregelen uitgevoerd gaan worden.

Klimaat (Mitigatie en Adaptatie)

In district Raam wordt er gewerkt aan de uitvoering van Klimaatbestendig Land van Cuijk. Hier is een uitvoeringsprogramma van kleine maatregelen zoals een geveltuinen actie in Grave en een lezing voor hoveniers in volle gang. In september en oktober wordt er gewerkt aan een nieuwe ambitie voor dit gebied waarin het waterschap samen met de desbetreffende gemeentes en de provincie proberen de lat hoger te leggen dan voorheen. Een nieuwe tijd vraagt om een nieuwe aanpak en klimaatbestendig Land van Cuijk heeft de drive om voor 2018/2019 een nieuwe weg in te slaan. Voor district Raam geldt hierin dat 'Weer, een uitdaging' als strategie ten uitvoer komt in dit project en in de lopenede waterschapsprojecten. De snelheid van handelen is dan ook afgestemd op de snelheid van de gemeentes.

We hebben enige tijd een vaste stand gehad in het energiehuis Helmond waar inwoners worden geïnformeerd over energiebesparende maatregelen en nu dus ook klimaatadaptieve maatregelen in en rond het huis.

Op dit moment is een 'Klimaattoets' in ontwikkeling samen met de HAS, diverse Brabantse gemeenten en waterschappen. Deze toets dient er toe om bij (her)ontwikkeling van gemeentelijke openbare ruimte de juiste keuzes te kunnen maken bij het ontwerp en daarmee het klimaat adaptief inrichten.

Tenslotte is waterschap Aa en Maas nog toegetreden tot het klimaat-verbond Nederland.

Circulair (Water, Energie en Grondstoffen)

Een nieuwe aanpak is ontwikkeld voor het account bedrijven. Hierbij gaan we niet zozeer enkel meer in op de grootste lozers, maar is de nieuwe aanpak vooral gericht op het grijpen van kansen samen met bedrijven die open staan voor het sluiten van kringlopen en duurzaam investeren in Water Energie en Grondstoffen.

In het nieuwe landelijke programma Smart City Living Lab gaan zeven steden deelnemen: Helmond, waar Brainport Smart District wordt ontwikkeld, is er één van. Het waterschap is hier via Helmond en Eindhoven op aangehaakt.

Groen / Blauw (water, natuur en ruimte)

Met de gemeente Oss hebben we meegedaan met de week van de natuur in de gemeente Oss. Daarin is aandacht gevraagd voor Groen / Blauw, natuur en ecologie in en om de stad.

Ook wordt dit jaar nog de "Green deal groene daken" getekend, waarschijnlijk tijdens de Dutch Design Week.

7 LEVEREN EN ORGANISEREN VAN MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE

Het realiseren van de inhoudelijke doelstellingen zoals die aan bod zijn gekomen in hoofdstuk 2 tot en met 6 vraagt wat van onze organisatie. Naast het realiseren van waterdoelen heeft Aa en Maas ook een maatschappelijke rol. Hier gaat dit hoofdstuk op in.

7.1 Prestaties en activiteiten

In onderstaande tabel zijn de huidige inzichten in realisatie en geplande prestaties geconfronteerd met die in de Programmabegroting 2017.

Tabel 10: Realisatie en prognose 2017

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Doel 2021	Totale opgave	Eenheid
Maatschappelijk meerwaarde	Prestatie planning								
Reguliere activiteiten		Begrotingsjaar	Meerjaren prognose						
Watertoets	Continu								
Afhandeling vergunningverlening en handhaving binnen wettelijke proceduretijd	100	100	100	100	100	100	100	100	%/jaar

Maatschappelijk meerwaarde	
Verkenningen en beleid voor 2017	
Organisatieontwikkeling MOOi	Implementatie
Communicatiebeleid	Implementatie
Omgevingswet	Voorbereiden
Beleid preventie, toezicht en handhaving 2015-2021	Implementatie
Uitvoeringsprogramma vergunningverlening en handhaving	Uitvoeren
Landelijke handhavingsstrategie	Uitvoeren

Samenwerking met partners/Externe ontwikkelingen

Als input voor de formatie van het nieuwe kabinet hebben Unie van Waterschappen, IPO en VNG gezamenlijk een investeringsagenda opgesteld: 'Naar een duurzaam Nederland'. De investeringsagenda betekent voor Aa en Maas een extra opgave ten opzichte van de voornemens in het Waterbeheerplan op het vlak van energie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. De investeringsagenda is betrokken bij de in de eerste helft van 2017 opgestelde Midterm Review van het Bestuursakkoord.

Eind 2016 is vanuit Zuid-Nederland een brief gestuurd aan de minister met het aanbod om als proefregio voor Klimaatadaptatie aan de gang te gaan. In april 2017 hebben we dit laten opvolgen door een initiatievenboek en een uitnodiging aan het rijk om mee te doen.

In de samenwerking met de provincie zullen in het tweede kwartaal van 2017 afspraken gemaakt worden over de financiering van natuurvriendelijke oevers. Vanuit de STUW (Samenwerkingsovereenkomst ter uitvoering waterdoelen) financiert de provincie 50% mee. Eerder sloot de Provincie medefinanciering van natuurvriendelijke oevers nog uit.

In het eerste half jaar is via de regio Noordoost Brabant (partner in Agrifood Capital) een meerjarige Strategie en uitvoeringsprogramma Klimaat opgesteld. Hierin staan de activiteiten die de partners (gemeenten, waterschappen, ZLTO) samen met andere organisaties en partijen in de regio Noord-Oost Brabant op regionale schaal willen oppakken. Het gaat dan onder meer om het aanjagen van uitvoeringsprojecten, netwerk opbouw, en uitrol bewustwordingsprogramma's (zoals bijvoorbeeld een concept zoals Rainproof Amsterdam). De Provincie is gevraagd om hierin te participeren. Afstemming hierover vindt nog plaats.

In samenwerking met Waterschap De Dommel en de Metropoolregio Eindhoven (MRE) hebben we een klimaatstresstest uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn opgenomen in de integrale ruimtelijke strategie die deze regio ontwikkelt. Water vormt hiermee een belangrijk onderdeel van deze strategie.

Enkele concrete ontwikkelingen in de eerste helft van 2017 in de samenwerkingsverbanden / gebiedsontwikkelingen zijn:

- In het kader van 'Weer, Een Uitdaging' is met de gemeenten Someren, St. Anthonis en Oss een aantal lokale en open bijeenkomsten georganiseerd gericht op het werken aan een klimaatrobuust gebied (landelijk en bebouwd). Hiernaast is voor tien watersysteemknelpunten n.a.v. de wateroverlast 2016 een gezamenlijke aanpak samen met de gemeenten Deurne, Asten en Someren vormgegeven;
- Binnen 'Verborgen Raamvallei' wordt volgens de MGA aanpak samen met belanghebbenden een overkoepelend Gebiedsplan Raam opgesteld. Er zijn o.a. schetssessies georganiseerd, er is gestart met de MER voor een waterbergingslocatie en er is een concept GGOR visie opgesteld. Vooruitlopend op het totale plan worden al de eerste maatregelen getroffen of zijn in voorbereiding (waaronder de EVZ langs het Peelkanaal);
- Binnen de gebiedssamenwerking Agro As de Peel is een proeflocatie voor nieuwe gewassen geopend. De ambitie is om deze locatie verder te laten groeien en ontwikkelen tot een proeftuin op het vlak van eiwittransitie, die bijdraagt aan de transitie van de veehouderij en landbouw in het gebied en daarbuiten;
- Gemeente Grave is gestart met het opstellen van een vestingvisie Grave. Onderzocht wordt o.a. hoe hoogwaterveiligheid en klimaatbestendigheid hier een plek in kunnen krijgen;
- Voor de Noordelijke Maasvallei is gezamenlijk met een groot aantal maatschappelijke partners een uitvoeringsprogramma opgesteld en in augustus een aanvraag voor het verkrijgen van de 'UNESCO Man & Biosphere'-status ingediend;
- In het kader van de visieontwikkeling voor het Aa-dal (Laarbeek-Den Bosch) is voor het icoonproject StadsAa 's-Hertogenbosch door de gemeente en waterschap Aa en Maas een gezamenlijke factsheet opgesteld waarin dit project concreet is uitgewerkt;
- De gemeente 's-Hertogenbosch heeft medio 2017 de visie Zuid Willemspark (met als onderdeel ook sluis 0) vastgesteld voor de stadstraverse van de Zuid-Willemsvaart;
- In het project Zuiderwaterlinie is in de 1e helft van 2017 de Linieplanner opgesteld: een aantal projecten die samen het programma vormen voor 2018 en 2019;
- Begin 2017 zijn samen met de gemeente Oss ideeën ontwikkeld voor een belevings- en educatiecentrum voor het gebied van de Beerse Overlaat: 'Leven aan de Maas';
- Medio 2017 heeft Waterschap Aa en Maas het initiatief genomen voor de STOWA-pilot "het DNA van de omgeving". Dit in relatie met de omgevingsvisie. Naast het waterschap participeren de gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch alsmede provincie Noord-Brabant hierin.

Communicatie en participatie

Ter ondersteuning van het halen van de doelen uit het WBP en Bestuursakkoord is in 2016 nieuw Communicatiebeleid uitgewerkt. Kern van het nieuwe beleid is dat we mensen willen raken met onze communicatie, dat we onze communicatie meer richten op de beleving van onze inwoners. Dit betekent meer direct contact, meer luisteren en minder zenden. Dit beleid is dynamisch en wordt steeds verder geëffectueerd. Op dit moment ligt de focus op klimaatadaptatie en gesprekken in het gebied.

Bestuur en organisatie geven in 2017 verder vorm aan de ambitie voor participatie 'omarmen waar het kan, doorzetten waar het moet'. Aa en Maas wil actief via gebiedsteams en districten zoeken naar kansrijke aanknopingspunten.

Omgevingswet / Water en ruimte
Er zit veel energie op de implementatie van de Omgevingswet. Intern hebben themagroepen gebrainstormd over de veranderopgaven voor onze organisatie. Op dit moment worden deze veranderopgaven in acties, taken en projecten zo veel mogelijk concreet gemaakt.
Extern is bijgedragen aan interbestuurlijke- en waterschapsimpactsessies; waar de impact van de verschillende aspecten van de Omgevingswet met elkaar is besproken. Er is een bijdrage geleverd aan de 'businesscase' voor het beoogde 'Informatiehuis Water' en aan de verschillende projecten voor de 'Uitwerking Informatie Voorziening Omgevingswet waterschappen' (UIVO-w).
In Noord Brabant is hard gewerkt aan de 'Wateragenda 2030', is actief deelgenomen aan regionale netwerkbijeenkomsten en zijn voorbereidingen getroffen voor gezamenlijke (interbestuurlijke) opleidingstrajecten in het kader van de Omgevingswet.

In juli 2017 heeft minister Schultz aangekondigd dat de geplande ingangsdatum van de omgevingswet (1 juli 2019) verschoven wordt.

Crisisbeheersing
In de eerste helft van 2017 zijn we 3 maal opgeschaald en in augustus voor een vierde keer. Hierover is het DB actief geïnformeerd, er wordt intern geëvalueerd en gerapporteerd in het portfolio 2017/2018 crisisbeheersing.
De implementatie van het Netcentrisch Werken start Brabantbreed rond september 2017 en duurt ongeveer een jaar. De implementatiekosten worden gedragen vanuit het IBP, licenties worden opgevoerd op de exploitatie. Daarmee gaan wij voldoen aan de landelijke afspraken tussen de waterschappen uit het Uitvoeringsprogramma Crisisbeheersing.

Vergunningverlening en handhaving
Het doel van vergunningverlening en handhaving is het voorkomen dat activiteiten van derden negatief uitpakken voor het watersysteem, waterkeringen en waterketen en bij voorkeur zelfs positief uitvallen. Aa en Maas zet vergunningverlening, preventie, toezicht en handhaving in om de doelen uit het waterbeheerplan te bereiken. De highlights van de eerste helft van 2017 zijn:

- Voor de Keur liggen we op koers voor de update 2017. In de nazomer gaat deze in procedure. We kijken naar een 'klare taal' versie van de algemene regels;
- De implementatie van SAW@, de nieuwe applicatie voor VTH (vergunningverlening, toezicht en handhaving), verloopt voorspoedig. Voor de livegang richten wij ons op november 2017;
- Er is geen sprake van de gebruikelijke piek in vergunningaanvragen. Daardoor wordt, ondanks de veelheid aan werkzaamheden rondom de Omgevingswet en de implementatie van SAW@, toch aan alle normen voor het verlenen van vergunningen voldaan;
- Het Uitvoeringsprogramma 2017 verloopt verschillend op de taken preventie, toezicht en handhaving. Toezicht verloopt niet helemaal op schema. Reden hiervan is de extra capaciteit die er nodig was voor repressie, inzet op het onttrekkingsverbod en de implementatie van SAW@. Het naleefpercentage (80%/78%) is lager dan de norm (90%/80%). Dat komt doordat projectmatig toezicht ingevoerd is. Daardoor spelen we beter in op het moment dat water gerelateerde bedrijfsactiviteiten worden uitgevoerd. Tijdens bedrijfscontroles zien we daardoor meer (en kunnen we meer voorkomen). Het huidige naleefpercentage lijkt meer bij de werkelijkheid te passen. Tot slot wordt regelmatig succesvol strafrechtelijk (9 zaken) en bestuursrechtelijk (70 zaken) handhavend opgetreden;
- In 2016 werd het koersdocument Effectief Preventief bestuurlijk besproken en vastgesteld. Het was de bedoeling begin 2017 te starten met een integraal activiteitenprogramma. De voorbereiding en uitvoering zijn echter vertraagd. Ook hier is beperkte capaciteit debet aan (o.a. uitstroom, impact wateroverlast en implementatie SAW@). Daarom starten we pas half 2017 met het opzetten van preventie. De looptijd verschuift daarmee van 2017-2019 naar half 2017 t/m half 2020;

- De invulling van de (extra) capaciteit voor toezicht op heffing op bronneringen is in juli afgerond. In september worden de activiteiten hieromtrent opnieuw opgepakt;
- De implementatie van het beregeningsbeleid is in haar laatste fase beland. Het handhavingsproces op illegale putten is in volle gang. De planning om in 2017 helemaal klaar te zijn blijft ongewijzigd. De bedrijfswaterplannen komen gestaag binnen. Er zijn 443 bedrijfswaterplannen afgehandeld en 265 bedrijfswaterplannen zijn in behandeling. Blijven over 1957 vergunningen in niet beschermd gebied die in aanmerking komen voor een bedrijfswaterplan. In dit aantal zitten mogelijk ook vergunningen die niet meer gebruikt worden, niet onder de algemene regels vallen of in aanmerking komen voor een vrijstelling kleine onttrekking (onttrekking kleiner dan 10 m3 per uur). Het is de bedoeling dat alle bedrijfswaterplannen in 2017 zijn opgesteld door bedrijven en gemeld. Desondanks verwachten wij ook in 2018 nog een staart in de aanmelding en verwerking hiervan. Op 1 januari 2018 vervallen de beregeningsvergunningen die onder de algemene regels vallen. Na deze datum mag alleen beregend worden als men een melding heeft gedaan met een bedrijfswaterplan;
- De Stimuleringsregeling voor Klimaatactief Bebouwd Gebied wordt nog onvoldoende benut. Daarom zetten we de komende periode extra energie op het bereiken van burgers en partners om groen/blauwe initiatieven te ontplooien die klimaatadaptatie ten goede komen.

Kennisontwikkeling en innovatie
Voor de afvalwaterketen ligt nog steeds de nadruk op het, samen met de markt, ontwikkelen en afzetten van energie en grondstofketens. Voor de afzet van cellulose uit de RWZI Aarle-Rixtel worden voor twee ketens al verdiepende gesprekken gevoerd met potentiele afnemers. Verder heeft de demonstratie-installatie van superkritisch vergassen vertraging opgelopen en zal mogelijk pas begin 2018 operationeel worden. Het thema Nieuwe Stoffen heeft veel aandacht gekregen:
- Verkenning van een pilot (faciliteren van onderzoek naar innovatieve zuiveringsmethodes);
- Project Schone Maaswaterketen (end-of-pipe onderzoek met 16 ketenpartners);
- Bronaanpak (onder meer via 'Medicijn voor Gezond Water' (Brabantbreed netwerk), gesprekken in de zorgsector en het komen tot een gezonde hotspot (project Blue Zone in de regio Oss);
- Big Brown Data (verbetering gezondheid van de stad op basis van afvalwaterdata).

Tot slot zijn de winnende projecten van de prijsvraag Beste Idee Boven Water 2016 tot uitvoering gekomen, zijnde project 'Beluchten extern slib' en 'Energieneutraal WSK'.

Voor het watersysteem heeft de nadruk gelegen op het verwaarden van maaisel (bv. via het project bioraffinage) en slimmer onderhoud van watergangen . Voor de waterveiligheidsopgave is een inventarisatie uitgevoerd van de lopende innovatieprojecten. Ook technologische ontwikkelingen zoals kunstmatige intelligentie, drones en big data worden nauwlettend gevolgd en zet Aa en Maas in op het praktische toepassen van deze technieken.
De resultaten van de innovatieprojecten zijn nadrukkelijk benut voor het versterken van de positionering van waterschap Aa en Maas. Dit is onder meer gebeurd via diverse artikelen in landelijke bladen, nieuwsuitzendingen op Nieuwsuur en Omroep Brabant en het maken van duurzame producten zoals peilschalen van biocomposiet, gebruik van maaiselpapier voor communicatiedoeleinden en het creëren van gadgets van cellulose.

Als mede-initiatiefnemer van programma Lumbricus (www.programmalumbricus.nl), anticipeert Aa en Maas op de klimaatuitdagingen. In samenhang van vier deelthema's, (bodem, water, beekdalen en governance), is het doel de implementatie van een klimaatrobuust bodem- en watersysteem en het ontwikkelen van kennis hierover. Een voorbeeld is het testen en monitoren van innovatieve maatregelen gericht op een gezonde bodem met goede waterberging , verbeterde infiltratie capaciteit, meer droogteresistentie en gereduceerde emissies.

Duurzaamheid en energie
In 2017 werken wij aan onder meer onze energiedoelen, verduurzaming van Grond Weg en Waterbouw (Duurzaam GWW) en Maatschappelijk Verantwoord inkopen. Onze omgeving, onze medewerkers én de motie van het Algemeen Bestuur eind 2015 over ons energieverbruik, vragen van ons om goed na te denken over keuzes en invulling te geven aan onze maatschappelijke verantwoordelijkheid. Dat willen wij doen vanuit focus, effectiviteit en samenhang.

In 2017 ontwikkelen wij het koersdocument 'Naar een duurzaam waterschap'. Dit document gaat over het duurzaam uitvoeren van onze taken en onze maatschappelijke verantwoordelijkheid daarin. Duurzaam meebewegen met verandering zit van oudsher in onze genen. Nu is het tijd om een volgende stap te zetten in onze veerkracht, door het verdiepen, versnellen en verbinden van onze duurzaamheidsinitiatieven. Om zo de uitdagingen van de 21ste eeuw het hoofd te bieden. Onderdeel hiervan zijn 7 focuspunten; doelen, waarop wij veel invloed hebben. Het bestuurlijk gesprek over waar wij de lat leggen voor deze focuspunten voeren wij in 2017 en 2018.

Bedrijfsvoering
De aanpassing van de klimaatinstallatie van het pand in 's-Hertogenbosch is later gestart ten gevolge van uitloop van de voorbereidende werkzaamheden van de aannemer. De uitvoering verloopt voorspoedig, de eerste drie vleugels zijn reeds opgeleverd.

De Brabantse Waterschappen hebben in Winnend Samenwerken (WSW) een aantal grote projecten gezamenlijk opgepakt. Vanaf 2017 heeft Aa en Maas een nieuw online portal om personele zaken zelf te regelen. De werkzaamheden voor het nieuwe financiële systeem en voor de applicatie vergunningen en handhaving lopen conform planning (ingebruikname in 2018 respectievelijk eind 2017). Onderzocht wordt of de drie Brabantse waterschappen op het gebied van personeels- en salarisadministratie op zodanige manier kunnen samenwerken dat er een bredere basis voor deze activiteiten ontstaat. Hetzelfde geldt voor een gezamenlijk Document Management System (DMS), waarmee ingespeeld wordt op toekomstige ontwikkelingen zoals de Omgevingswet (en het daarbij behorende 'zaak-gerichtwerken'). Door deze samenwerking zou een stuk kwetsbaarheid van de individuele waterschappen kunnen worden ondervangen én ruimte worden gecreëerd voor verdere professionalisering van deze diensten. In 2017 worden een aantal scenario's voor deze samenwerking nader uitgewerkt.

In het kader van MOOi is flink geïnvesteerd in medewerkers. Het eerste Leiderschap in je Loopbaan traject is succesvol afgerond, en het tweede is in de eerste helft van 2017 gestart met opnieuw 12 enthousiaste, ambitieuze medewerkers. Met het MOOi-magazine zijn een aantal organisatieontwikkelingen in het zonnetje gezet. Ook in het kader van Lean en beter en efficiënter werken zijn flinke stappen gezet.

De doelstelling voor de flexibele schil met arbeidscontracten (5% van het personeelsbestand) wordt op dit moment ruimschoots gehaald. Het is de verwachting dat deze doelstelling lastiger te realiseren wordt in een steeds krappere arbeidsmarkt waarin de wens/eis voor een vast contract hoog blijft.

In verband met gewijzigde wet- en regelgeving (o.a. Wet DBA (deregulering beoordeling arbeidsrelaties)) zijn de definities van inhuur op personeelslasten (inleen van personen) en inhuur op goederen en diensten (uitbesteding, resultaatverplichting) aangescherpt. Dit kan tot gevolg hebben dat er een verschuiving optreedt tussen personeelslasten en goederen en diensten.
Volgens de regeling budgethouderschap en financieel mandaat mag dit budget niet zomaar overgeheveld worden. Hiervoor is een begrotingswijziging nodig.
Op dit moment wordt de regeling budgethouderschap en financieel mandaat herzien. Bij deze herziening wordt onderzocht of het wenselijk is bovenstaande restrictie aan de passen waardoor het

mogelijk wordt in te spelen op veranderende wet- en regelgeving zonder het financiële overzicht te verliezen.
Gelijktijdig leidt invoering van het nieuwe financiële systeem mogelijk ook tot aanpassingen in de regeling budgethouderschap en financieel mandaat. Deze worden bij de herziening meegenomen.

In het 1e half jaar heeft zich 1 arbeidsongeval voorgedaan. Dit betrof een ongelukkige struikeling met wat langer verzuim.

7.2 Input Begroting 2017

Investeringen

Figuur 6: vergelijk bruto investeringen (€ 1.000)*

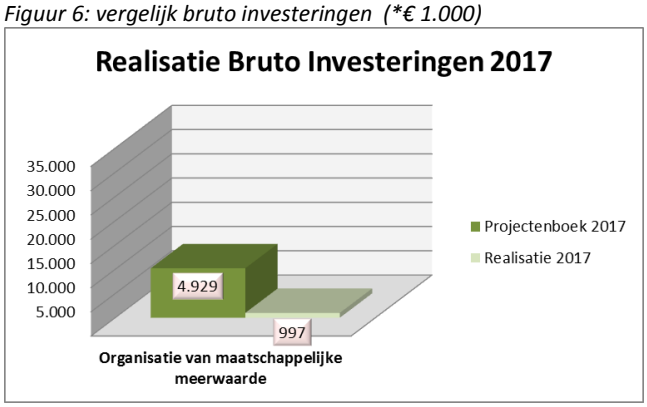

De realisatie tot en met juli wordt betreft voornamelijk het vervangen van de klimaatinstallatie en de implementatie van SAW@,

Exploitatie
De exploitatiekosten horende bij de organisatie van maatschappelijke meerwaarde betreffen algemene kosten en zijn onderdeel van de analyse in hoofdstuk 8.

8 FINANCIËLE TOELICHTING

8.1 Inleiding

Binnen dit hoofdstuk wordt u geïnformeerd over de financiële voortgang van de Programmabegroting 2017 over de periode januari t/m juli. De voortgang betreft zowel de exploitatielasten, de investeringsuitgaven, de stand van zaken van de financiële risico's , de verwachte liquiditeitsprognose en de voortgang verbonden partijen.

8.2 Prognose van het begrotingsresultaat naar kostensoorten

Tabel 11: prognose naar kostensoorten[2]

t/m juli(x € 1.000)	Begroting 2017	Begrotings-wijzigingen *)	Begroting 2017 na wijzigingen	Realisatie	Prognose 2017	Afwijking prognose begroting
Kapitaallasten	38.247		38.247	16.365	38.247	
Personeelslasten	32.090	280	32.370	18.350	32.370	
Goederen & diensten	44.298	100	44.398	19.911	45.857	1.459
Bijdragen aan derden	6.554		6.554	3.400	6.994	440
Toevoegingen aan reserves/voorzieni	368		368		368	
Toevoegingen reserves	5.888		5.888		5.888	
Totaal lasten	**127.445**	**380**	**127.825**	**58.026**	**129.724**	**1.899**
Financiële Baten	330		330		330	
Personeelsbaten	726		726	265	726	
Goederen en diensten aan derden	481		481	576	481	
Bijdrage van derden	6.992		6.992	5.286	5.679	-1.313
Geactiveerde lasten	2.679		2.679		2.679	
Onttrekkingen reserves	4.897	380	5.277		5.277	
Totaal overige baten	**16.105**	**380**	**16.485**	**6.128**	**15.172**	**-1.313**
Netto lasten (lasten minus overige baten)	**111.340**		**111.340**	**51.899**	**114.552**	**3.212**
Waterschapsbelastingen	111.340		111.340	78.003	111.340	
Verwacht saldo 2017				**26.104**	**-3.212**	**-3.212**

*) Dit betreft de begrotingswijziging afhandeling schadeclaims wateroverlast

Op basis van de eindejaarsverwachting wordt een exploitatieresultaat verwacht van - € 3.212.000. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere opbrengsten ten gevolge van de voortijdige beëindiging van de Switch Transaction, alsmede door prognose-aanpassingen binnen de goederen en diensten. In onderstaande tabel is de voorgestelde begrotingswijziging opgenomen, waarbij een aansluiting waarbij voortgeborduurd is op de prognose in bestuursverslag I.

[2] Het verschil tussen het totaal van de vier programma's zoals in de verschillende paragrafen opgenomen en het totaal in dit overzicht wordt veroorzaakt doordat de kosten ten behoeve van de ondersteuning nog niet verdeeld zijn naar de programma's. Dit zal plaatsvinden bij de jaarafsluiting.

Tabel 9: vergelijking Bestuursverslagen

Bestuurs-verslag I	Bestuurs-verslag II	*€1.000
-200	-300	Verwachte overschrijding achterstallig onderhoud keringen
-1.300	-2.159	Verwachte overschrijding SNB Slibafzet
	1.000	Verwachte lagere kosten SNB ten gevolge herziening afschrijvingstermijn
150		Verwacht voordeel Aquon, bij bestuursverslag II wordt deze gecompenseerd door diverse onder- en overschrijdingen (zie paragraaf 8.3 staatje EJV)
	-440	verwacht nadeel - anti-afhaaksubsidie (€- 340.000) en groen gas (€-100.000)
-1.350	**-1.899**	**Prognose aanpassing Goederen en Diensten**
-1.300	-1.313	Prognose aanpassing overige baten - SNB switch transaction
-2.650	**-3.212**	**Verwacht saldo jaarrekening (bedrag voorgestelde begrotingswijziging)**

8.3 Lasten

Kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijving. De rente wordt jaarlijks voornamelijk in juni betaald. De afschrijvingen worden per kwartaal in de financiële administratie verwerkt. In de realisatie van de afschrijvingen zijn de effecten van de jaarafsluiting verwerkt. De prognose is dat de begroting voor nagenoeg 100% gerealiseerd gaat worden.

Personeelslasten

In het Eerste Bestuursverslag 2017 is aangegeven dat de flexibiliteit binnen de personeelslasten optimaal benut zou gaan worden en dat, daar waar mogelijk, projecturen geactiveerd zouden worden om onderstaande ontwikkelingen binnen de begrote personeelslasten op te vangen. De flexibiliteit wordt nu volledig ingezet waardoor voor verdere stijging van personeelslasten binnen de huidige begroting geen ruimte beschikbaar is.

Ontwikkelingen personeelslasten:

- De ontwikkelingen die voortvloeien uit MTR en HWBP hebben invloed op de opbouw van de personeelslasten voor dit jaar en de komende jaren. Deze invloed bestaat met name uit het verschuiven van medewerkers vanuit organisatie naar de diverse projecten en uit de toename van het aantal FTE's om hun werkzaamheden op te vangen.
- Per 1 januari 2017 zijn de percentages voor het ouderdoms-en nabestaande pensioen en VPL (VUT) verhoogd.
- In de begroting is voor cao-verhoging gerekend met 1%. Op dit moment vinden er cao-onderhandelingen plaats. Mogelijke financiële consequenties zijn nog niet bekend.

Goederen en diensten / bijdragen aan derden
In onderstaande staat wordt per hoofdkostensoort de begroting versus de realisatie tot met juli gepresenteerd inclusief het openstaand saldo van de aangegane verplichtingen en de vrije ruimte.

Tabel 10: Goederen en Diensten

(*1.000)	Begroting 2017	Begrotings-wijzigingen	Begroting 2017 na begrotings-wijzigingen	Realisatie	Verplich-tingen	Realisatie + verpl.	Vrije ruimte €	Vrije ruimte %
Duurzame gebruiksgoederen	2.081		2.081	855	272	1.127	954	46%
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	2.814		2.814	1.247	750	1.997	817	29%
Energie	3.971		3.971	1.770	663	2.433	1.538	39%
Huren en rechten	1.735		1.735	1.305	202	1.507	228	13%
Pachten en erfpachten	5		5	4		4	1	29%
Verzekeringen	238		238	229		229	9	4%
Belastingen	140		140	79		79	61	44%
Onderhoud door derden	16.211		16.211	6.390	5.999	12.389	3.822	24%
Overige diensten door derden/bijdragen aan derden	17.103	100	17.203	8.032	4.898	12.929	4.274	25%
Totaal Goederen en Diensten	*44.298*	*100*	*44.398*	*19.911*	*12.784*	*32.695*	*11.703*	*26%*
Bijdragen aan bedrijven	395		395	-300	617	317	78	20%
Bijdragen aan overheden	5.904		5.904	3.535	1.500	5.035	868	15%
Bijdragen aan overigen	255		255	165	41	206	49	19%
Totaal bijdragen aan derden	*6.554*		*6.554*	*3.400*	*2.158*	*5.558*	*996*	*15%*
Totaal overige lasten	**50.851**	**100**	**50.951**	**23.311**	**14.942**	**38.253**	**12.699**	**25%**

Door het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas is op 10 februari 2017 een begrotingswijziging inzake de afhandeling van schadeclaims in het kader van wateroverlast goedgekeurd. De schadeclaims zijn nagenoeg afgehandeld. Door aanvullende vragen en overige juridische ondersteuning bij calamiteiten is de verwachting dat het budget overschreden wordt (zie eindejaarsverwachting).

In de hoofdstukken 2 tot en met 7 zijn reeds de inhoudelijke ontwikkelingen naar financiële input vertaald. In deze paragraaf worden de belangrijkste afwijkingen nogmaals (kort) opgenomen.

SNB
Met betrekking tot de reguliere slibafzet naar SNB is de verwachting dat in verband met de renovatie van rwzi 's-Hertogenbosch en dat het opstarten van de slibgisting ten opzichte van de planning in de Burap I 2017 nog verder is vertraagd. Naar verwachting wordt dit jaar 20.900 ton meer slibkoek en zeefgoed afgezet naar SNB dan begroot. Ook andere waterschappen hebben een hogere slibafzet waardoor de SNB een capaciteitsprobleem heeft en aanzienlijke extra kosten dient te maken voor opslag en externe verwerking. Op basis van de kwartaalrapportage II 2017 SNB is de inschatting dat de kosten voor de reguliere slibafzet voor waterschap Aa en Maas in totaal € 2.159.000 hoger zijn ten opzichte van de Begroting 2017, dit is een stijging van € 770.000 ten opzichte van de in de Bestuursrapportage I 2017 van waterschap Aa en Maas gerapporteerde overschrijding van € 1.335.000 voor details zie Programma Schoon Water.

Ten gevolge van het besluit tot voortijdige beëindiging van de Switch Transaction is een opbrengst van € 3.657.000 ontvangen. In de begroting 2017 is een opbrengst opgenomen van € 4.970.000 De voortijdige beëindiging heeft geleid tot een lagere opbrengst van € 1.313.000.

Op dit moment wordt binnen SNB beoordeeld of de gehanteerde afschrijvingstermijn herzien moet worden. De mogelijke financiële impact van deze ontwikkeling wordt in de komende maanden duidelijk in de Kwartaalrapportage III 2017 SNB en Begroting SNB 2018.

Anti-afhaaksubsidie
Met ingang van 2017 wordt een anti afhaaksubsidie verstrekt om een grote lozer aangehaakt te houden voor de toekomst. Bij het opstellen van de Begroting 2017 was dit niet voorzien. Aangezien de afspraken met ingang van juli 2017 van kracht worden resulteert dit in een niet begrote anti afhaaksubsidie van naar verwachting € 340.000

Boete groen gas
Als gevolg van de vertraging van het opstarten van de slibgisting blijft de productie van groen gas achter op de planning. Als gevolg van het niet na kunnen komen van het contract van Heineken leidt dit tot een boete van ongeveer € 100.000.

Extra verwachte kosten voor beheer en onderhoud Keringen
Zoals in paragraaf 2.2 besproken wordt er binnen dit programma wordt een overschrijding verwacht, omdat de primaire in overeenstemming met de zorgplicht (ILT) en regionale keringen in overeenstemming met de afspraken met de Provincie Noord-Brabant gebracht moeten worden. Op basis van de laatste inschattingen bedraagt de overschrijding voor 2017 € 300.000.

Eindejaarsverwachting
Naast bovenstaande onontkoombare overschrijdingen, die opgenomen zijn in de voorgestelde begrotingswijziging, is er een eindejaarsverwachting Goederen en Diensten opgesteld met meerdere onder- en overschrijdingen.
In onderstaande overzicht zijn de grootste onder- en overschrijdingen opgenomen.
Gezien de onzekerheden in de bedragen en de overige onder- en overschrijdingen is de verwachting dat deze binnen de begroting opgevangen kunnen worden.

Tabel 11: Eindejaarsverwachting

Bedrag *€1.000	Omschrijving Eindejaarsverwachting (EJV)
100	Onderschrijding uitgaven Klimaatregeling actief gebied
150	Verwacht voordeel Aquon
-255	Afhandeling wateroverlast en juridische ondersteuning calamiteiten
-100	MTR (zie ook CGO, rest wordt binnen begroting opgevangen)
-350	Cyclisch Groot Onderhoud (baggeren)
-455	**Totaal Eindejaarsverwachting**

Onvoorzien
De kosten horende bij de voorgekomen calamiteiten (onder andere waternavel) zijn tot en met de verslagperiode zijn vooralsnog niet ten laste gebracht van de begrote post onvoorziene kosten, maar opgevangen binnen het totaal van de begroting. Voor de kosten inzake afhandeling van de schadeclaims is een begrotingswijziging aangevraagd. Bij het opstellen van de jaarrekening zal, indien noodzakelijk, gekeken worden voor welk bedrag budgetoverheveling zal plaatsvinden vanuit onvoorzien naar de posten waarop realisatie heeft plaatsgevonden.

8.4 Baten

Personeelsbaten
De prognose van de personeelsbaten is nagenoeg conform begroting. Er zijn minder opbrengsten detachering dan begroot, daarentegen zijn er niet-begrote uitkeringen UWV.

Overige baten
In de prognose van de overige opbrengsten zijn de lagere opbrengsten ad € 1.313.000 van de Switch Transaction opgenomen. Dit is meegenomen in de voorgestelde begrotingswijziging.

Belastingopbrengsten
In onderstaande tabel worden de tot en met juli gerealiseerde en opgelegde belastingopbrengsten gespecificeerd per belastingsoort.

Tabel 12: belastingopbrengsten

	2017			
Belastingopbrengsten per categorie (*€1.000) tm juli 2017	**Opgelegd**	**Ontvangen**	**verminderingen (oa kwijtschelding)**	**Openstaand**
Watersysteemheffing ingezetenen	17.777	9.259	-777	7.741
Watersysteemheffing Gebouwd	34.071	19.688	-38	14.345
Watersysteemheffing Ongebouwd	7.427	5.522	-7	1.898
Zuiveringsheffing-verontreinigingsheffing bedrijf	16.708	15.235	-280	1.193
Zuiverings-/verontreinigingsheffing bron/cal				
Zuiveringsheffing bedrijven	1.702	1.141	-97	464
Zuiveringsheffing Woningen	35.870	17.977	-1.585	16.308
Totaal belastingopbrengsten	**113.555**	**68.821**	**-2.785**	**41.948**

Op basis van de gerapporteerde belastingopbrengsten en de verkregen prognose van de BSOB is de prognose van de belastingen niet aangepast ten opzichte van de begroting.

8.5 Weerstandsvermogen

In deze paragraaf worden alleen de gewijzigde (en nieuwe) risico's besproken. Voor een overzicht van de risico's die ongewijzigd zijn (ten opzichte van de begroting 2017 en jaarrekening 2016) verwijzen wij naar bijlage 3.

<u>Gewijzigde reeds openstaande risico's</u>

Exoten
De kosten voor het verwijderen van exoten zoals de Grote Waternavel variëren jaarlijks sterk. Daarom wordt de bestrijding gezien als calamiteit en wordt in de begroting geen rekening gehouden met deze kostenpost. De kosten worden achteraf in de MARAP / BURAP verantwoord.
Na een aantal zachte winters groeit Grote Waternavel massaal. Dit was het geval in 2016. De bestrijding van de Grote Waternavel leverde toen een bedrag van € 300.000,- aan extra kosten op. Op basis van de cijfers van het eerste half jaar van 2017 lijken de kosten voor 2017 significant lager uit te vallen. Een zachte winter of nieuwe exoten kunnen voor 2018 weer een heel ander beeld opleveren.

Planschade
De 2 beroepsprocedures bij de rechtbank met betrekking tot planschade in het waterbergingsgebied Ham-Havelt bij Veghel zijn beëindigd. Beide verzoeken zijn na overleg ingetrokken. Er lopen momenteel geen planschadeprocedures meer.
In verband de schadeclaims die zijn ingediend rondom Astense Aa wordt momenteel een onderzoek verricht naar de opgetreden effecten van beekherstel, aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek wordt beoordeeld of een procedure nadeelcompensatie wordt gestart. Het onderzoek is nog niet definitief. Er is nog géén procedure nadeelcompensatie gestart.

Vpb-plicht
Het waterschap is per 1 januari 2016 vpb-plichtig geworden. Dit houdt in dat er winstbelasting afgedragen dient te worden over ondernemersactiviteiten. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het uitlenen en detacheren van personeel, het vermarkten van reststromen (levering biogas aan een bedrijf, levering groen gas aan een afvalstoffendienst, levering struviet, levering elektriciteit aan het net), het overnemen van beheer en onderhoud gemeentelijke kunstwerken etc. Hoewel het waterschap zelf geen winst maakt, is het mogelijk dat fiscaal gezien wel sprake is van winst (fiscale winstbepaling kent andere waarderingsgrondslagen). Voor het doen van aangifte is inmiddels via de Unie collectief uitstel verleend tot 1 november 2017.
Uit de inventarisatie blijkt inmiddels dat de uiteindelijke belastingdruk over 2016 naar verwachting gering zal zijn (< € 50.000) en binnen de huidige begroting opgevangen kan worden. De werkelijke aanslag zelf volgt in 2018.

WOZ-waardering Dijkwoningen
Recent is door de Hoge Raad een uitspraak gedaan over de WOZ-waardering van dijkwoningen.
De uitspraak van de Hoge Raad schrijft voor dat de grond van dijkwoningen (in ieder geval de grond van de kernzone) moet worden vrijgesteld in de WOZ-waardering. Dit betekent dat de waarde van deze grond niet in de WOZ-waarde mag worden meegenomen. Voor woningen op dijken betekent dit dus een verlaging van de WOZ-waardes. Omdat de WOZ-waarde de grondslag is voor de watersysteemheffing Gebouwd heeft dit ook gevolgen voor de belastingopbrengst Gebouwd.
De implicaties van de uitspraak zijn voor dit jaar nog beperkt, aangezien alleen de objecten waartegen bezwaar is gemaakt worden aangepast. Volgend jaar zal dit voor alle dijkwoningen gelden. Bij de jaarrekening zal het effect over 2017 verantwoord worden.

Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)
Waterschap Aa en Maas is voor 28,8% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiveringsslib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap, wat inhoudt dat de aansprakelijkheid van de aandeelhouders in beginsel beperkt is tot hun verplichting om de door hen gehouden aandelen vol te storten.

SNB is door haar maatschappelijke functie en met haar ondernemende bedrijfsvoering blootgesteld aan strategische, operationele, financiële en compliance risico's. Risicomanagement is daarom een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. Het nemen van risico’s is inherent aan ondernemen. Door een bewuste afweging te maken tussen doelstellingen en de risico’s die SNB bereid is te nemen, streeft SNB naar een bestendige en maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering.

Risicocategorie	Risicoacceptatie	Toelichting
Strategisch	Gematigd	SNB is bereid gematigde risico’s te nemen bij het nastreven van haar ambities gezien haar maatschappelijke functie.
Operationeel	Zeer laag	SNB richt zich vooral op het behoud van de continuïteit van de slibverwerkingsactiviteiten ongeacht de omstandigheden.
Financieel	Laag	Een solide financiële positie is uitgangspunt.
Compliance	Nul	SNB streeft ernaar te voldoen aan elke van toepassing zijnde wet- en regelgeving speciaal op het gebied van veiligheid en milieu.

Om de risico’s te beoordelen en te vergelijken wordt intern gebruik gemaakt van een risicomatrix. De belangrijkste risico’s zijn:

<u>Strategisch</u>
Terugwinnen van grondstoffen op de zuivering heeft (mogelijk) gevolgen voor de verduurzamingsstrategie van SNB ten aanzien van de slibeindverwerking.

Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten zullen partijen afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. Waterschap Aa en Maas tracht deze afstemming met SNB en de overige aandeelhouders te vinden. Dit is nodig om (toekomstige) besparingen veilig te stellen.

Operationeel

SNB is in redelijke mate afhankelijk van derden voor de toevoer van grondstoffen, onderhoudsbedrijven en afvoer van reststoffen om de continuïteit van het verwerkingsproces te garanderen.

Beheersing van dit risico wordt gemitigeerd door een adequate regievoering, screening van externe contractpartijen en contractbeheer. In het afgelopen jaar hebben zich geen bijzonderheden voorgedaan op dit gebied.

Financieel

In 1999 is SNB een Cross-border-lease-transactie aangegaan. Waterschap Aa en Maas staat hoofdelijke garant voor deze transactie samen met twee andere aandeelhouders. Deze garantstelling heeft een contractuele omvang van in totaal € 41,1 miljoen.

Onderling hebben de waterschappen die garant staan een verdeling afgesproken inzake bovenstaande garantie. Waterschap Aa en Maas is voor 25,2% aansprakelijk. Dit is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst tussen de aandeelhouders. De terreinen, gebouwen en installaties zijn verhuurd aan een Amerikaanse investeerder voor een periode van 75 jaar. De investeerder heeft dezelfde activa terugverhuurd aan de vennootschap voor een periode van circa 22 jaar. SNB heeft aan het einde van de termijn van de terughuur de optie om de verhuur af te kopen dan wel om een servicecontract aan te gaan. De voorwaarden en condities van genoemde opties zijn reeds nu vastgelegd en beschreven. In verband met de verplichtingen onder de CBL transactie is er een recht van hypotheek gevestigd op de terreinen

De oorspronkelijke aandeelhouders, waaronder ook waterschap Aa en Maas, hebben de aandeelhouders die na 1 januari 2009 aandeelhouder in SNB zijn geworden, gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade inzake de cross-border-lease transactie die SNB vóór toetreding van de desbetreffende aandeelhouder is aangegaan.

In 2011 heeft waterschap Aa en Maas samen met de drie andere oorspronkelijke aandeelhouders de bestaande sale-and-lease-back transactie van SNB uit 1995 om fiscale redenen overgenomen van de lessor (VAMIL Lease). Hierbij heeft waterschap Aa en Maas voor 37,8% als lessor het eigendom verkregen van de gebouwen en installaties van SNB, maar exclusief terreinen, door vestiging van een opstalrecht.

In 2016 heeft SNB besloten om gebruik te maken van de contractuele expiratie-optie waardoor de lease in november 2017 beëindigd wordt. Alle betrokken aandeelhouders hebben aangegeven hieraan hun medewerking te verlenen. Op 10 november 2017 vindt ondertekening plaats van de notariele akte van beëindiging (afstand) opstalrecht. Daarmee komen per 10 november 2017 de risico's (contractuele onvoorwaardelijke en voorwaardelijke verplichtingen en herleven BTW-plicht op de leasetermijnen indien de fiscale eenheid wordt opgeheven) met betrekking tot de VAMIL Lease te vervallen.

Compliance

Het niet voldoen aan toepasselijke wet- en regelgeving kan schadelijk zijn voor de reputatie en negatieve financiële en operationele gevolgen hebben.

Om dit te voorkomen heeft SNB een KAM-systeem dat gecertificeerd is op basis van ISO 9001, ISO 14001 en VCA**. Doordat de AWZI nog niet stabiel genoeg functioneert, kan mogelijk niet volledig binnen het

activiteitenbesluit worden geopereerd in 2018. Met de autoriteiten is hierover overleg en er is een verbeterplan geïnitieerd.

Wateroverlast
Als gevolg van de extreem hevige neerslag in de periode mei – juni is in met name in het zuidoosten van het beheergebied van Aa en Maas veel schade ontstaan door wateroverlast. Naar aanleiding hiervan heeft het waterschap ruim 260 schadeclaims ontvangen van of namens gedupeerden. De geclaimde schade bestaat hoofdzakelijk uit gewasschade waarvan in veel gevallen de omvang van de schade nog niet bekend is. Een grove inschatting van de totaal geclaimde schade komt uit op circa € 8 miljoen met een bandbreedte van € 2 miljoen. Inmiddels is een groot deel van de schadeclaims (circa 245) door het waterschap en/of de verzekeraar beoordeeld. Van de beoordeelde schadeclaims is in het merendeel van de gevallen de aansprakelijkheid afgewezen. In twee gevallen is aansprakelijkheid erkend en in vier gevallen is besloten om tot vergoeding van nadeelcompensatie over te gaan.

Afhaakproblematiek
Waterschap Aa en Maas is zich er van bewust dat het wegvallen van inkomsten, als grote bedrijven zelf gaan zuiveren, een negatieve invloed kan hebben op de zuiveringsheffing van de overige belastingbetalers. Om dit risico te reduceren is gekozen voor een actieve benadering van industriële lozers. Samen met de bedrijven worden problemen geïnventariseerd en wordt indien nodig advies gegeven, waarbij gestreefd wordt naar win-win situaties.
Er is een anti-afhaak subsidie toegekend aan één van de aangesloten bedrijven. Het bestuur is onder voorwaarden akkoord. Beoogde ingangsdatum subsidie is 10 juli 2017, eerste uitbetaling begin 2018.

<u>Lopende het jaar nieuw ontstane risico's</u>

Aansprakelijkstelling voor schade aan monumentale muur
Medio februari 2017 heeft het waterschap een aansprakelijkstelling ontvangen voor schade aan een monumentale muur. De schade zou het gevolg zijn van ophoging van een dijk en opvulling van talud. De schade is door de wederpartij begroot op € 1.006.000 (zijnde de kosten van: herstel schade, schade beperkende maatregelen en kosten juridische bijstand). Het waterschap heeft een externe jurist in geschakeld. Aansprakelijkheid is afgewezen met een beroep op verjaring. Mogelijk start de wederpartij een civiele procedure.

<u>Afgeronde risico's</u>

Natschade Peelvenen
Schade zou zijn geleden aan eigendommen als gevolg van maatregelen uit het Landinrichtingsplan Peelvenen waarvan de projecten Koningshoeven Natuur en Cultuur deel uitmaken.
Uit eigen onafhankelijk onderzoek door verzoeker blijkt een waardedaling van de gronden en een derving van pachtinkomsten. Het DB heeft hierover een uitspraak gedaan en deze is aan verzoeker kenbaar gemaakt. Partijen zijn in gesprek en zijn in minnelijk overleg tot overeenstemming gekomen.

Boete Groengas levering
In het gesloten leveringscontract voor groen gas is een minimum leveringshoeveelheid per jaar opgenomen. Indien het waterschap vanaf 1 januari 2017 tot 31 december 2018 minder dan 3 miljoen Nm^3 biogas levert is de boete € 40.000 per miljoen Nm^3 biogas/jaar met een maximum van € 100.000 per jaar. Gezien de eerder genoemde vrijheid van de opdrachtnemer in de planning van de werkzaamheden en de verwachte uitloop van het onderdeel slibgisting, is de kans groot dat in 2017 de boeteclausule geheel of gedeeltelijk in werking kan treden.

Weerstandscapaciteit
Waterschap Aa en Maas heeft een specifiek aangemerkte weerstandsreserve van € 3.350.000.

Voor de bepaling van het weerstandsvermogen is gebruik gemaakt van een herijking van de risico-inventarisatie vanuit de jaarverslaglegging 2016, waarbij de geïnventariseerde risico's vertaald zijn naar financiële omvang op basis van kans en financiële impact.

Uitgaande van de kans van het optreden van risico's zijn 3 scenario's doorgerekend (optimistisch, gematigd en pessimistisch). Afhankelijk van het gekozen rekenscenario, is de totale financiële impact van de geïnventariseerde risico's, na het nemen van preventieve, repressieve en correctieve maatregelen als volgt.

Financiële impact van de risico's:

Scenario	Financiële omvang van alle risico's	Financiële weerstandsvermogen
Optimistisch	1.756.000	1,91
Gematigd	2.531.000	1,32
Pessimistisch	3.306.000	1,01

- Een weerstandsvermogen <1 is dan als onvoldoende te kwantificeren. Een weerstandsvermogen >1 is dan als voldoende aan te merken. Geconcludeerd kan worden dat de specifieke weerstandsreserve van € 3.350.000 alleen in het pessimistische scenario niet toereikend is voor de geïnventariseerde risico's.

Naast de specifiek aangemerkte weerstandsreserve kunnen de volgende aspecten ook meegenomen worden waardoor de werkelijke financiële weerstandscapaciteit hoger is dan €3.350.000
- Overige algemene reserves;
- Het vermogen om extra inkomsten te genereren door het verhogen van de belastingen;
- Het vermogen om uitgaven te verminderen door middel van bezuinigingen/temporiseren (creeren van extra begrotingsruimte).

Conclusie
De specifieke gevormde weerstandsreserve van € 3.350.000 is ook in het pessimistische scenario toereikend voor de geïnventariseerde risico's.

8.6 Treasuryparagraaf / liquiditeitsprognose

Voor financiering van de investeringen 2017 is er in juni 2015 een nieuwe geldlening afgesloten groot € 180 miljoen met uitgestelde betalingen respectievelijk januari 2016 € 30 miljoen, april 2016 € 20 miljoen, januari 2017 € 30 miljoen, april 2017 € 20 miljoen, januari 2018 € 40 miljoen en januari 2019 € 40 miljoen. Daar het investeringsvolume voor 2017 ongeveer 7 miljoen lager zal uitkomen dan begroot hoeft er voor 2017 geen vaste geldlening meer te worden afgesloten. De liquiditeitsprognose 2017 is gebaseerd op de programmabegroting 2017 aangevuld met recente ontwikkelingen op het gebied van investeringen.

Investeringen
Voor recente ontwikkelingen op het gebied van investeringen wordt u verwezen naar paragraaf 7.8.

Kasgeldlimiet / rekening-courantlimiet
De kasgeldlimiet voor 2017 is vastgesteld op € 25,7 miljoen gemiddeld per kwartaal. Zoals uit het gemiddelde banksaldo blijkt, blijven wij binnen deze gestelde voorwaarde.

Schatkistbankieren
De drempel voor het schatkist bankieren voor 2017 is vastgesteld op € 838.000. Ook hier geldt , zoals uit het gemiddelde banksaldo per kwartaal blijkt. Voldoen wij tot en met juli 2017 aan deze voorwaarde. In verband met de lagere uitgaven voor investeringen in zowel 2016 en 2017 hebben en moeten wij in 2017 regelmatig gebruik maken van schatkistbankieren. Het huidige saldo (juli 2017) op onze Rekening Courant bij het Ministerie van Financiën bedraagt € 15 mln.

De liquiditeitsprognose betreft de periode tot en met juli 2017 met de werkelijke uitgaven en augustus tot en met december 2017 geprognosticeerd. Op basis van de prognose (zie onderstaande grafiek) dient er voor 2017 geen nieuwe lening meer te worden afgesloten.

Figuur 5: liquiditeitsprognose 2017

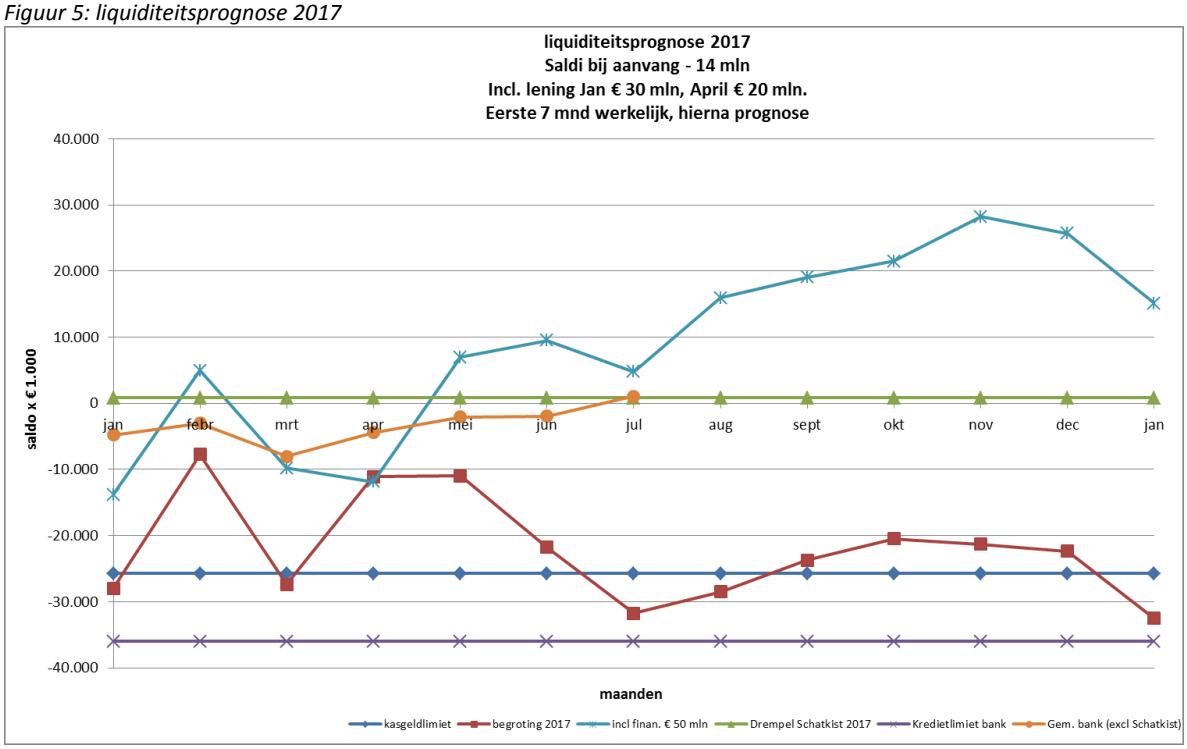

Toelichting Grafiek ; Liquiditeitsprognose

Uit bovenstaande grafiek kan men afleiden dat Waterschap Aa en Maas heeft voldaan aan de regels voor schatkistbankieren en de limiet van € 838.000 (gemiddeld per kwartaal) niet heeft overschreden (**oranje** lijn).
De begroting t.o.v. de werkelijk uitgaven een vergelijkbaar patroon vertonen met
m.b.t. de uitgaven en inkomsten. Echter zijn wij gestart met een hoger saldo dan begroot i.v.m. een lagere uitgave in 2016 en natuurlijk de leningen in januari € 30 miljoen en april € 20 miljoen, echter is blijven de netto uitgaven tot en met juli ongeveer 12 miljoen achter op de begroting (zie **licht blauwe** lijn t.o.v. **rode** lijn). Tevens kun je afleiden dat de gemiddelde kasgeldlimiet van € 25,7 miljoen per kwartaal niet is overschreden (zie **blauwe** lijn). De banklimiet voor 2017 van € 36 miljoen (**paarse** lijn) is ruim voldoende gebleken.

8.7 Verbonden partijen

Met betrekking tot de verbonden partijen volgt alleen voor de noemenswaardige informatie een korte omschrijving van stand van zaken tot en met juli.

1. NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Op basis van de realisatiecijfers over het eerste halfjaar van 2017 verwacht SNB voor geheel 2017 dat 150.000 ton slib meer wordt aangeleverd dan door SNB zelf verwerkt kan worden. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door hogere slibaanleveringen door de aandeelhouders en anderzijds door een lagere verwerkingscapaciteit bij SNB. De hogere slibaanlevering is o.a. het gevolg van vertragingen bij de bouw van de energiefabrieken bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel. De lagere verwerkingscapaciteit komt doordat de renovatie van de laatste nog niet gerenoveerde oven vanwege de technische staat alsnog in 2017 uitgevoerd moet worden (SNB had eerder nog de verwachting dat renovatie kon worden uitgesteld tot 2018). Daarnaast constateert SNB dat de doorzet op alle verbrandingslijnen terugloopt. De oorzaak hiervan ligt in een toename van energie inhoud van het slib dat bij SNB verwerkt wordt. Deze toename komt door het tijdelijk stopzetten van vergistingsinstallaties op de rioolwaterzuiveringen. SNB kan hoofdzakelijk alleen het vergiste slib extern afzetten. Hierdoor verwerkt SNB nagenoeg alleen nog onvergist slib met een hogere calorische waarde, hetgeen in een lagere doorzet resulteert.
Voor de consequenties voor waterschap Aa en Maas wordt verwezen naar het programma “Schoon water” onder het kopje “input”.
De aandeelhouders hebben in een gezamenlijk doorlopen traject een slibstrategie opgesteld. In hoofdlijnen komt het er op neer dat voor de periode 2017 – 2027 wordt vastgehouden aan de huidige verwerkingsroute van SNB. Waterschap Rivierenland heeft de intentie uitgesproken om uit te treden als aandeelhouder. Na interne bestuurlijke besluitvorming bij Rivierenland wordt hierover nog dit jaar een formeel uittredingsbesluit gevraagd aan de AVA van SNB.

Alle oorspronkelijke aandeelhouders hebben SNB toegezegd hun medewerking te verlenen aan de beëindiging per 10 november 2017 van de VAMIL lease.

De tegendrukturbine draait al enige tijd. Momenteel wordt gewerkt aan het oplossen van een klein aantal restpunten en aan het optimaliseren van de elektriciteitsproductie van deze turbine. Sinds maart 2017 wordt voor het eerst meer elektriciteit geproduceerd door SNB dan het zelf nodig had voor haar verwerking. Hiermee is een belangrijke stap gezet naar het energieneutraal verwerken van het aangeboden slib.

Ecophos is gestart met de bouw van de eerste fase van een nieuwe fosfaatfabriek die uit laagwaardige fosfaaterts diervoeder gaat produceren. Voor de tweede fase, kunstmest uit vliegas, is de vergunningverlening opnieuw uitgesteld om te kunnen werken aan enkele procesverbeteringen met het oog op het reduceren van het afval uit het proces. Hiermee wordt de start van de productie vertraagd naar midden 2019. Het lopende onderzoek naar alternatieven voor afzet van vliegas voor de tussenliggende periode is daardoor des te meer van belang en wordt intensief gecontinueerd.

2. Het Waterschapshuis (HWH)

HWH heeft een tussentijdse evaluatie uit laten voeren m.b.t. HWH 2.0. De conclusie luidt:

- Het construct “2.0” biedt een goede basis voor een compacte, opdrachtgestuurde regieorganisatie;
- HWH is goed op koers met de implementatie maar op essentiële aspecten pakt het anders uit dan met HWH 2.0 bedoeld was. Knelpunten zijn: inleen vanuit de waterschappen, hoge regel-

dichtheid, verbinding met de business (primaire proces), vertegenwoordiging waterschappen in opdrachtgeverstafel en instellen uitvoerende overleggen;
- Zowel in bestuurlijk, organisatorisch als financieel perspectief wordt verbetering geconstateerd (waarmee overigens niet gezegd wordt dat de bedrijfsvoering volledig op orde is);
- De deelnemers zien een duidelijke meerwaarde in en noodzaak tot I-samenwerking via HWH, maar de voordelen van de samenwerking komen nog onvoldoende tot uiting.

De evaluatiecommissie doet een 3-tal aanbevelingen:
- Actualiseer de koers "op weg naar 2020";
- Optimaliseer de governance;
- Geef HWH een sterke kwaliteitsimpuls.

Zowel de opdrachtgeverstafel (waarin alle waterschappen vertegenwoordigd zijn) als HWH onderschrijven de aanbevelingen uit het rapport. Er is een commissie samengesteld welke een meerjarig Koersplan "op weg naar 2020" gaat opstellen.

Waterschap Hunze en Aa's is weer toegetreden tot HWH.

3. Aquon

In 2016 is een strategische herijking van Aquon uitgevoerd. De in het opgestelde rapport opgenomen conclusies en aanbevelingen worden nu aan de hand van een plan van aanpak geïmplementeerd Zo wordt gewerkt aan het verbeteren van de governance, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen eigenaar- en opdrachtgeversbelang. Ook worden de taken en bevoegdheden opnieuw beschreven en is de P&C-cyclus herijkt. Met de opdrachtgevende waterschappen worden afspraken gemaakt over de samenstelling van nieuwe pakketten van dienstverlening en monstername. Vanwege deze ontwikkelingen is de gemeenschappelijke regeling aangepast.

4. Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)

De colleges van een 4-tal Peelgemeenten (Laarbeek, Gemert-Bakel, Someren en Asten) hebben in april 2017 een voorgenomen besluit genomen om per 1 januari 2018 toe te treden tot BSOB. In september 2017 wordt hierover besluitvorming gevraagd aan de betreffende gemeenteraden. Na de definitieve besluitvorming gaat BSOB de WOZ en volledige belastingtaak verzorgen voor deze gemeenten. Het college van gemeente Sint Anthonis heeft eind juni 2017 een voorgenomen besluit genomen over toetreding tot BSOB eveneens per 1 januari 2018. Daarnaast is BSOB in gesprek met een zesde gemeente over toetreding eveneens per 1 januari 2018. Na definitieve bestuurlijke besluitvorming door de toetredende gemeenten zal ook besluitvorming gevraagd worden aan de huidige deelnemers. Bij de besluitvorming hierover in het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas zal ook worden aangegeven wat de (financiële) gevolgen zijn voor het waterschap. Verder zal ook de huidige Gemeenschappelijke Regeling aangepast moeten worden en ter besluitvorming worden voorgelegd aan het Algemeen Bestuur van de huidige deelnemers.

BSOB heeft eerder toetreding van de gemeenten Landerd en Maasdonk doorgevoerd. Echter de omvang van de zes potentiele toetredende gemeenten is veel omvangrijker. BSOB heeft dan ook onder begeleiding van een externe projectleider een projectorganisatie opgericht om zorgvuldig vorm te gaan geven aan het toetredingsproces. Belangrijk onderdeel daarbij is dat afspraken worden gemaakt met de toetreders over het kwaliteitsniveau en volledigheid van belastingbestanden.
Naast de werkzaamheden voor de toetreders werkt BSOB dit jaar ook nog aan de ontvlechting van de werkzaamheden voor het voormalige domein Veghel van de gemeente Meierijstad.

5. Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

Belangrijk aandachtspunt is en blijft de verwachting rondom het dividendbeleid in relatie tot de eisen over de vermogenspositie. Vooralsnog zijn er geen ontwikkelingen die een uitkering van dividend aan de aandeelhouders op korte termijn mogelijk maken.

8.8 Investeringen

In de toelichting in de programma's is inhoudelijk ingegaan op de output van de investeringen. In deze paragraaf wordt een overzicht verschaft van de stand van de gevoteerde investeringsbesluiten alsmede de (verwachte) realisatie van de investeringen.

Tabel 13: stand investeringen

omschrijving	aantal	bruto bedrag
Gevoteerde kredieten door AB in 2017	18	31.732
Gevoteerde kredieten door AB in 2017 via bestuursverslag	1	270
Gestarte B1 kredieten gevoteerd door DB	2	8.832
Voorbereidingskredieten algemeen	1	1
Totaal geblokkeerd aanbestedingsvoordeel		
Onderhandenwerken per 31-07-2017	112	180.109
Afgewikkelde projecten 2017	3	1.620
Investeringen met kredietoverschrijding (overschreden bedrag)	0	

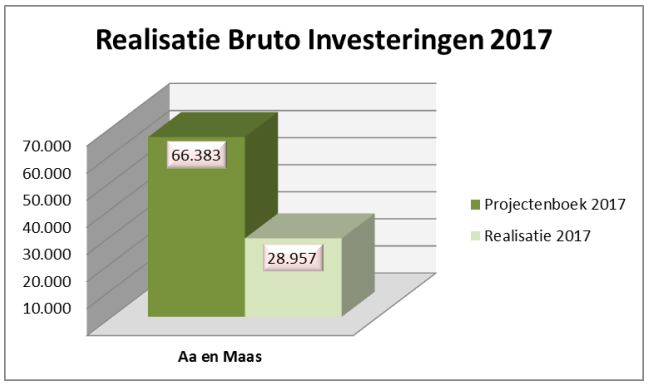

Tot en met juli 2017 is er een bruto-realisatie van 44%. Deze betreft voornamelijk de volgende projecten.

- Dynamisch Beekdal
- GGOR Leijgraaf
- Aanleg tpl Laarakker RWZI LvC
- HWBP
- Renovatie 's-Hertogenbosch
- Vervanging klimaatinstallatie

De realisatie subsidies/inkomsten betreft voornamelijk de volgende projecten

- Dynamisch Beekdal
- Ravenstein-Lith
- Aanpak verdroging moerputten Vlijmens Ven

Op basis van de huidige inzichten is de verwachting dat, mede door verschuivingen in de tijd, de bruto-realisatie van de investeringen op €59 miljoen uitkomt.

8.8.1 Investeringen met kredietoverschrijdingen

Op dit moment zijn er geen investeringsprojecten met kredietoverschrijdingen. Echter op basis van de huidige inzichten is de verwachting dat investeringsproject renovatie stamriool Oss fase 2 een kredietoverschrijding krijgt.

Tabel 14: Investering met verwachte kredietoverschrijding

Nummer	Projectomschrijving	Krediet cf investerings-besluit	Totaal uitgaven vgj	Totaal uitgaven incl uren in 2017	Openstaande verplichtingen	Totaal realisatie	Restant beschikbaar krediet	Benodigd aanvullend krediet
73313451	Renovatie stamriool Oss fase 2	2.200	40	1.452	682	2.173	27	80
TOTAAL REGEL		**2.200**	**40**	**1.452**	**682**	**2.173**	**27**	**80**

De rioolwatertransportleiding van Oss (van Brabantstraat) naar de rwzi Oijen is fors aangetast. Volgens plan zal de leiding gefaseerd worden opgeknapt. In juni 2017 is gestart met de uitvoering van fase 2 van de renovatie, met o.a. de passage van de Hertogswetering. Het werk is middels een UAV-gc contract op de markt gebracht. De meest gunstige aanbieding is gedaan door aannemer Van de Kreeke uit Nuth. Door een aantal oorzaken valt de uitvoering financieel tegen:

De staat van de leiding is slechter dan voorop op camerabeelden zichtbaar was. Nu de leiding droog staat is pas goed zichtbaar dat het grondwater via de vloer binnen treedt. Deze lekkage zijn door middel van de injectie methode hersteld.
De overstortput nabij de Hertogswetering is zwaarder aangetast dan vooraf ingeschat.
Door hevige regenval is er door de werkzaamheden schade ontstaan aan de eigendom van derden. Aangezien de aannemer heeft voldaan aan het verpompen van de afnameverplichting, komt de schadeafwikkeling voor rekening van het waterschap.
Buiten de contractverplichting is ter plaatse van de Hertogswetering een extra nooduitlaat gemaakt om bij hevige regenbuien het water op de Hertogswetering te kunnen lozen.

Door deze tegenslagen is het niet meer mogelijk de werkzaamheden uit te voeren binnen het daarvoor ter beschikking gestelde krediet en wordt het Algemeen Bestuur gevraagd een aanvullend krediet van € 80.000 beschikbaar te stellen.

Bijlage 1 Investeringsoverzicht 2017

Tabel 15: investeringsoverzicht 2017

NR	TITEL(AB goedgekeurde investeringen)	DATUM	BEDRAG	
2017-02	VERVANGEN STUWEN PEELKANAAL EN AANLEGGEN VISPASSAGES	10-02-2017	€	100.000
2017-04	RENOVATIE WBG GROOTE WETERING EN STUW (AANLEG VISPASSAGE)	10-02-2017	€	70.000
2017-06	BLAUWE POORT LAARBEEK	10-02-2017	€	2.600.000
2017-05	UITVOERINGSKREDIET STAMRIOOL OSS FASE 2	10-02-2017	€	2.100.000
NVT	HWBP BIJDRAGE 2017	18-11-2016	€	8.282.000
2017-11	BEPERKEN WATEROVERLAST	07-04-2017	€	700.000
2017-10	VERKENNING RAVENSTEIN LITH	07-04-2017	€	6.700.000
2017-08	VERVANGEN AQUALINE RWZI DINTHER	07-04-2017	€	100.000
2017-09	RENOVATIE TRANSPORTLEIDING RIOOLGEMAAL 'T BROEK RWZI AARLE-RIXTEL	07-04-2017	€	200.000
2017-09	RENOVATIE TRANSPORTLEIDING GEMERT 'T BROEK	07-04-2017	€	700.000
2017-09	RENOVATIE TRANSPORTLEIDING BEEK EN DONK EN RIOOLGEMAAL 'T BROEK	07-04-2017	€	1.600.000
2017-12	AANVULLEND KREDIET UITVOERING DYNAMISCH BEEKDAL	02-06-2017	€	3.500.000
2017-14	VERVANGEN STUWEN PEELKANAAL EN AANLEGGEN VISPASSAGES	02-06-2017	€	1.850.000
2017-16	IMPLEMENTATIE SAW@	02-06-2017	€	600.000
2017-15	WEGWERKEN ACHTERSTANDEN CYCLISCH ONDERHOUD	07-07-2017	€	2.300.000
2017-22	PEELKANAAL RAAM NOORDERVAART	07-07-2017	€	140.000
2017-22	GEBIEDSREGELING NOORDERVAART EXTRA WATERAANVOER	07-07-2017	€	40.000
2017-19	OMBOUW EXTERNE SLIBBUFFER RWZI DINTHER	07-07-2017	€	150.000
	Totaal door AB gevoteerde kredieten			31.732.000
NR	**TITEL(AB goedgekeurde kredieten via P&C-producten)**			
NVT	JR 2016 REALISEREN FIJNZEVEN RWZI AARLE RIXTEL	02-06-2017	€	270.000
	Totaal door AB gevoteerde kredieten via bestuursveslag			270.000
NR	**TITEL(B1 investeringen)**	**DATUM**	**BEDRAG**	
	HWBP-BIJDRAGE SPOEDWET	19-12-2016	€	8.282.000
2017-01	VERVANGING VERVOERMIDDELEN 2017 INCL.UITBREIDING DIENSTAUTO'S B1	19-12-2016	€	400.000
2017-13	VOORBEREIDINGSKREDIET GROOT ONDERHOUD KANAAL VAN DEURNE B1	NVT	€	150.000
	Totaal gevoteerde B1 kredieten in 2017			**8.832.000**
	Totaal begrote B1 kredieten in 2017			**13.500.000**
	Totaal door AB gevoteerde kredieten			**31.732.000**
	Totaal door AB gevoteerde kredieten via bestuursveslag			**270.000**
	Totaal door DB gevoteerde B1 kredieten in 2017			**8.832.000**
	Totaal gevoteerde kredieten in 2017			**40.834.000**

Bijlage 2 Toelichting prestatietabellen

Per peildatum is aangegeven wat onze prognose is voor het begrotingsjaar 2016 en de jaren erna.

Zo is navolgbaar hoe de inzichten per peildatum zich ontwikkelen.

Met de optelsom van de prognoses tm 2021 is het mogelijk om deze met het doel tm 2021 te vergelijken.

Voor het totaal tm 2021 wordt alleen gekeken naar de prognose van de laatste peildatum. In dit geval is dat bestuursverslag 2.

			2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal 2021	Doel 2021	Eenheid
Veilig en Bewoonbaar beheergebied			**Prestatie planning**								
Investeringsprojecten	**nr. PJB**	**Peildatum**	**Begrotingsjaar**	**Meerjaren prognose**							
Toetsing primaire keringen		Begroting 2016	-	110						110	km
		Bestuursverslag 1	-	110							
		Bestuursverslag 2	**-**	**110**					**110**		
Verbeteren regionale keringen		Begroting 2016	3							3	km
		Bestuursverslag 1	3								
		Bestuursverslag 2	**3**						**3**		
Verbeteren regionale keringen	*32*		*3*								
Voorkomen wateroverlast		Begroting 2016	50	150	200	200	200	200		420	ha
		Bestuursverslag 1	-	200	200	200	200	200			
		Bestuursverslag 2	**-**	**200**	**25**	**5**	**97**	**93**	**420**		
Dynamisch beekdal fase 3,4, en 6	*13*		*-*	*50*							
Oplossen knelpunten stedelijk gebied		Begroting 2016	3			2				-	Stuks
		Bestuursverslag 1	1	2		2					
		Bestuursverslag 2	**1**	**2**		**2**			**5**		
Vlijmen Noord	*36*		*1*								
Ei van Drunen	*36*		*-*	*2**							
Verkenningen en beleid voor 2016											
Verbeterplan zorgplicht primaire keringen			Op								
			mple								
			Op								
			Onc								
			Op								
			Onc								
			Op								
			Op								

Projecten waarvan bij het opstellen van de programmabegroting 2016 werd verwacht werd dat zijn in 2016 een prestatie zouden leveren zijn expliciet uitgelicht. Voor projecten die prestaties leveren in de jaren erna is dit niet gedaan. Zo is het navolgbaar over welke projecten het in een begrotingsjaar gaat en of en waar deze in de tijd naar toe zijn verschoven.

Voorbeeld:

Bij het opstellen van de programmabegroting 2016 was het voorkomen van 50 ha wateroverlast voorzien met het project "Dynamisch Beekdal". In bestuursverslag 1 is aangegeven dat deze niet langer in 2016 zou worden gerealiseerd maar in 2017. In bestuursverslag 2 is dit beeld daarna niet gewijzigd.

Per peildatum is per jaar de totale prognose vermeld. De uitgelichte projecten zijn onderdeel van de totalen. Voor het bestuursverslag 2 zijn dit dezelfde getallen als in de programmabegroting 2017 omdat deze dezelfde peildatum hebben.

Voorbeeld:

- *In de programmabegroting 2016 werd er voor het voorkomen van wateroverlast in 2016 50 ha verwacht, in 2017 150 ha en in de jaren erna 200 ha.*
- *Met bestuursverslag 1 werd duidelijk dat de 50 ha van dynamisch beekdal nu in 2017 verwacht wordt waardoor het totaal voor 2017 op 200 kwam.*
- *Met bestuursverslag 2 is dat inzicht ongewijzigd gebleven. Wel is er zoals in de programmabegroting is aangegeven meer inzicht gekomen in de aanpak en de opgave tm 2021 vandaar dat de getallen na 2017 wel zijn gewijzigd.*

Bijlage 3 Risico's die doorlopen in 2017

Aanleg EVZ

In 2017 is door de provincie de gemeentelijke bijdrage voor de aanleg van EVZ's tijdelijk verhoogd van 50% naar 75%. Eind dit jaar wordt de verhoging door de provincie geëvalueerd. Naar aanleiding van deze verhoging zijn alle gemeenten benaderd om opnieuw de ambitie te bepalen. Voor een aantal gemeente biedt de verruiming inderdaad nieuwe mogelijkheden. Deze worden in een gezamenlijk bod aan de provincie aangeboden. Het effect van de verhoging in de uitvoering zal pas over enkele jaren zichtbaar worden, afhankelijk van de snelheid van vooral grondverwerving en uitsluitend mits de verhoogde provinciale bijdrage de komende jaren blijft bestaan.

AQUON

AQUON heeft in 2015 door een deskundig adviseur, op basis van taxaties, een marktwaarde laten bepalen van de drie productielocaties die AQUON in bezit heeft (Breda, Leiden en Tiel). De taxaties gaven aan dat de marktwaarde van de panden in Breda en Tiel lager is dan de boekwaarde waarvoor de panden zijn opgenomen op de balans bij AQUON.
De boekhoudkundige verslaggevingsregels geven aan dat een verschil tussen actuele marktwaarde en boekwaarde van een pand niet financieel verwerkt hoeft te worden indien de panden voor haar bedrijfsvoering worden aangehouden.

In juli 2016 heeft het Algemeen Bestuur van AQUON opdracht gegeven aan het Dagelijks Bestuur om het pand in Breda te gaan verkopen. Indien het pand wordt verkocht kan de verkoopprijs in zowel positieve als negatieve zin afwijken van de huidige boekwaarde. Het Algemeen Bestuur van AQUON heeft op dit moment geen voornemen om ook de locatie Tiel af te stoten. Mocht op enig moment het Algemeen Bestuur alsnog een besluit nemen om de locatie Tiel af te stoten, dan zal op basis van de externe waardebepaling een bijzondere waardevermindering worden berekend van circa € 700.000 in de situatie dat het pand een laboratoriumfunctie behoud. In het geval dat het pand een kantoorfunctie krijgt zal op basis van de externe waardebepaling een bijzondere waardvermindering van circa € 2,5 miljoen worden berekend (te verdelen over de 9 eigenaren van AQUON).

Maasboulevard Cuijk en Gemaal van Sasse

Bij de aanpassing van de dijk in Cuijk in 2012 en de reconstructie van het gemaal van Sasse is vanwege het werk met werk maken geanticipeerd op de toekomst en is voor de Maasboulevard een bedrag van € 400.000 en voor het gemaal een bedrag van € 900.000,- door het waterschap voorgefinancierd. Op basis van de nieuwe beoordelingsronde wordt getoetst en geconstateerd of de onverbeterde situatie voldeed aan de nieuwe norm. In geval van afkeuring wordt deze alsnog opgenomen in het HWBP.
Zodra de beoordeling gereed is en deze door de inspectie is goedgekeurd wordt een verzoek gedaan om Cuijk en van Sasse op het HWBP te plaatsen. Tot die tijd vormt dit een risico.

Schadevergoeding waterberging

Voor schade bij inzet van onze waterbergingsgebieden (Diesdonk, Bakelse Beemden, Groene Peelvallei, Ham-Havelt, Dynamisch Beekdal, Howabo) is een schadevergoedingsregeling in het leven geroepen (Vergoeding van schade bij waterberging (inundatieschade) DB vergadering 14 februari 2012). Vooraf is niet in te schatten of in een bepaald jaar inzet van waterbergingsgebieden en daarmee uitkering van schadevergoedingen nodig is.

Subsidierisico's

Diverse projecten van het waterschap ontvangen subsidies op basis van Europese, nationale of provinciale regelingen. In een aantal gevallen doen we dat ook gezamenlijk met andere partners. Daarbij moet voldaan worden aan de (soms aanvullende) voorwaarden die de subsidiegever stelt. In veel

gevallen zijn separate accountantsverklaringen nodig. De definitieve uitbetaling van de subsidiegelden is gekoppeld aan tijdige uitvoering, voldoen aan inhoudelijke randvoorwaarden en een accurate financiële verantwoording.

Calamiteiten / handhavingszaken
Het waterschap loopt het risico op onvoorziene kosten die handhavingszaken met zich meebrengen, zoals het opruimen van afvalstoffen (onder andere drugsafval).

Claim varkenshouder
Een varkenshouder die stelt dat hij als gevolg van onrechtmatige besluitvorming van het waterschap zijn bedrijf niet heeft kunnen uitbreiden, heeft een claim van € 465.560 exclusief advieskosten ingediend bij het waterschap. Na advies te hebben ingewonnen bij een advocaat heeft het waterschap de claim afgewezen. De varkenshouder heeft laten weten zich te beraden over eventuele vervolgstappen.
De laatste reactie van wederpartij is eind 2015 ontvangen door het waterschap. Begin januari 2016 is daarop gereageerd door ons DB. Afwijzing aansprakelijkheid is gehandhaafd omdat er geen nieuwe feiten en omstandigheden zijn aangevoerd. De zaak loopt echter nog en krijgt mogelijk een vervolg.

Risico's rond renovatie rwzi 's-Hertogenbosch
<u>Bonus/Malus regeling</u>
De Bonus/Malus condities zoals die als procesgarantie zijn opgenomen in de basisovereenkomst "Uitbreiding en realisatie rwzi Den Bosch".
De bandbreedte is een uit te keren bonus gemaximeerd op 2,5% van de aanneemsom exclusief BTW is ca. € 1.210.000 incl. BTW aan het einde van de onderhoudsperiode (na een meetperiode om de hoogte van de bonus/malus te bepalen) (die waterschap Aa en Maas daarna zelf in de dan volgende 14 jaar gaat terugverdienen) of een te ontvangen malus gemaximeerd op 10% van de aanneemsom exclusief BTW is € 4.840.000 incl. BTW (waarvoor waterschap Aa en Maas dus in de dan volgende 14 jaar uitgaven kan doen om de installatie we de gewenste output te laten genereren). De bonus/malus zal worden verrekend na het verstrijken van de onderhoudstermijn en worden gefinancierd binnen de exploitatie.

<u>Stagnatie bedrijfsvoering als gevolg van renovatie</u>
Bij nieuwe investeringsprojecten en scope-wijzigingen in bestaande projecten moet rekening gehouden worden met de consequenties voor onderhoud en beheer. De ervaring leert dat bij uitzonderlijk grote projecten zoals de renovatie van rwzi Den Bosch, om te blijven voldoen aan wetgeving en verwachtingen, substantieel extra inzet (uren) nodig is van onze eigen medewerkers.
Deze uren zitten onder andere in: het aanwezig zijn bij testen, advies/informatieverstrekking, aan/afschakelen van apparatuur, beoordelen van ontwerpen, afname als installatieverantwoordelijke, opnemen van nieuwe/gewijzigde objecten in het OBS, etc. Verder kunnen door in het renovatietraject proactief te zijn diverse meerwerkkosten na oplevering worden voorkomen.
Om de voortgang van de dagelijkse bedrijfsvoering (Beheer & Onderhoud) en van andere projecten (O&R) op rwzi 's-Hertogenbosch niet in gevaar te brengen zal mogelijk extra inhuur nodig zijn.

<u>Risico's als gevolg van aanbestedingsvorm</u>
Bij de aanbesteding van de renovatie rwzi 's-Hertogenbosch is voor een vorm gekozen die veel vrijheid biedt voor de aannemer. De aannemer bepaald in welke volgorde activiteiten worden opgepakt. De volgorde heeft impact op de kosten die Aa en Maas maakt voor energie, chemicaliën, slibafzet, etc. Hier bestaat dus het risico dat er meer- of minderkosten uit voortvloeien.
Specifiek ten aanzien van de slibafzetkosten geldt voor 2017 een risico. Het ingewikkelde en langdurige opstartproces van de slibgisting is in hoge mate bepalend voor het slibvolume dat wordt aangeleverd bij SNB. Vooralsnog is uitgegaan van een reëel scenario waarbij in de loop van oktober 2017

de slibvergisting gefaseerd in bedrijf kan worden genomen. Hierbij wordt opgemerkt dat de opstart van een gisting niet één moment is, maar een periode van ruim 12 maanden beslaat, waarbij gewerkt wordt met bacteriën die moeten wennen aan het opvoeren van de slibhoeveelheid in de vergistingstanks. Indien de start van de inbedrijfname opschuift of er in het gehele opstartperiode tegenvallers optreden heeft dit direct een stijging van de aan te leveren slibhoeveelheid naar SNB tot gevolg.

Groen gas levering

Onderdeel van de renovatie van de rwzi Den Bosch is de realisatie van een groen gas-installatie. Enerzijds voor het leveren van groen gas aan Heineken en anderzijds voor het leveren van groen gas aan de afvalstoffendienst van de gemeente ’s-Hertogenbosch.
Aangezien het leveren van groen gas aan derden door de fiscus bestempeld wordt als ondernemersactiviteit zal over de opbrengst van de leveringen BTW dienen te worden afgedragen. De keerzijde is dat de aan het waterschap gefactureerde BTW die betrekking heeft op de bouw en exploitatie van de installatie met de fiscus verrekend kan worden. Op dit moment vindt nader onderzoek plaats naar de reikwijdte en omvang van de mogelijke BTW teruggave.

Technologie

De opdrachtnemer heeft voor de renovatie van de RWZI Den Bosch ingeschreven met een nieuwe technologie. De ontwikkeling van deze technologie en de ervaringen daarmee op referentie-locaties heeft enige vertraging opgelopen. Daarmee wordt een belangrijk deel nu full-scale toegepast en getest op RWZI Den Bosch. Contractueel ligt het risico voor de realisatie van RWZI binnen de eisen bij de opdrachtnemer en daarmee ook het risico van de werking van de technologie.

Inregelen RWZI Den Bosch

Ofschoon de juridische oplevering van rwzi Den Bosch pas eind 2018 plaatsvindt start de ingebruikname van gerenoveerde procesonderdelen (zoals de slibvergisting) in 2017. In 2018 wordt aan de opgeleverde onderdelen regulier onderhoud uitgevoerd ten laste van de exploitatie. Er is sprake van nieuwe installaties, met in de eerste jaren lagere onderhoudskosten, maar ook van uitbreiding van installaties (zoals het vergroting van de slibontwateringscapaciteit en groen gas levering etc.) die leiden tot een uitbreiding van de onderhoudskosten. Naar verwachting heeft dit geen consequenties voor het totale onderhoudsbudget binnen Schoon Water. Binnen de exploitatie is vooralsnog geen rekening gehouden met modificaties van opgeleverde installaties op rwzi ’s-Hertogenbosch die niet aan de eisen voldoen.

Voorstel en Besluit

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gezien het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 09 oktober 2017;

gehoord het advies van de commissies Algemene en Financiële Zaken, van de commissie Watersysteembeheer en de commissie Emissiebeheer d.d. 26 oktober 2017;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet;

besluit:

1 Het Bestuursverslag II tot en met juli 2017 vast te stellen

2 In te stemmen met de genoemde af– en overschrijvingen

3 In te stemmen met Begrotingswijziging 2017 – 2 en daarmee de begroting voor het dienstjaar 2017 als volgt te wijzigen:

			WSB	WZB	
Begrotingspost	Omschrijving	Bedrag voor wijziging	Verhoging +/- verlaging		Bedrag na wijziging
430	Goederen en Diensten	44.398	300	1.159	45.857
450	Bijdragen aan derden	6.554		440	6.994
	Saldo lasten	**50.952**	**300**	**1.599**	**52.851**
840	Bijdrage van derden	6.993		1.313-	5.680
882	Aanwending egalisatiereserve watersysteembeheer	1.942	300		2.242
882	Aanwending egalisatiereserve zuiveringsbeheer			2.912	2.912
	Saldo baten	**8.935**	**300**	**1.599**	**10.834**

4 Goedkeuren van het beschikbaar stellen van een aanvullend investeringskrediet ad. € 80.000 ten behoeve van het project 'Renovatie stamriool Oss fase II'

's-Hertogenbosch, 17 november 2017

Het Algemeen Bestuur voornoemd,

de secretaris, de dijkgraaf,

drs. P. Sennema drs. L.H.J. Verheijen